

OULULAISET MURREPIIRTEET OULUJOKILAAKSON NUORTEN
PUHEKIELESSÄ

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
15.6.2023
Antti Niskanen

SISÄLLYS

1. JOHDATO	1
1.1. Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aineisto	2
1.3. Aiempi tutkimus	3
1.3.1. Yksikön 2. persoonan <i>nää</i> -variantti	5
1.3.2. <i>Tekkiin</i> - ja <i>sannoin</i> -tyyppiset imperfektimuodot	6
1.3.3. Inessiivin yksinäis-s:llinen päättevariantti	7
2. TEOREETTINEN JA METODINEN TAUSTA	9
3. ANALYYSI	13
3.1. Yksikön 2. persoona	13
3.1.1. Yksikön 2. persoonan variantit väitelauseissa	19
3.1.2. Yksikön 2. persoonan variantit kysymyslauseissa	24
3.1.3. Sukupuolten väliset erot	28
3.2. <i>Tekkiin</i> - ja <i>sannoin</i> -tyyppiset imperfektimuodot	30
3.2.1 <i>Tekkiin</i> -tyyppiset imperfektimuodot	32
3.2.2. <i>Sannoin</i> -tyyppiset imperfektimuodot	36
3.2.3. Sukupuolten väliset erot	41
3.3. Inessiivin päättevariantit	41
3.3.1. Inessiivin päättevariantit paikkakunnittain	43
3.3.2. Sukupuolten väliset erot	49
3.4. Yhteenveto	49
4. PÄÄTÄNTÖ	54
LÄHTEET	56
LIITE	

1. JOHDANTO

1.1 Tutkielman aihe ja tutkimuskysymykset

Tutkin pro gradussani Oulujokilaakson murretta. Oulujokilaaksolla tarkoitan tässä yhteydessä Oulujoen varrella sijaitsevia kuntia eli Vaalaa, Utajärveä ja Muhosta. Historiallisesti Oulujokilaakson paikkakunnilla on ollut varsin tiiviit yhteydet toisiinsa. Alkujaan Oulujoki on toiminut keskeisenä tervankuljetusreitteinä ja lohenkalastusjokena, ja myöhemmin 1940-luvulta alkaen Oulujokea on alettu valjastamaan vesivoiman käyttöön. (Heikkinen 2005.) Tarkoitukseni on selvittää erityisesti leimallisten oululaisten murrepiirteiden esiintyminen näillä kolmella paikkakunnalla. Tutkimukseni on suoraa jatkoa kandidaatintyölleni (Niskanen 2021), jossa tutkin yksikön 2. persoonan eri varianttien käyttöä vaalalaisnuorten puhekielessä.

Tutkimiani murrepiirteitä ovat Oulun murteelle tyypillinen imperfektimuoto, esim. *tekkiin* ja *sannoin*, inessiivin *-sA*-variantti, esim. *Oulusa*, ja yksikön 2. persoonan *nää*-variantti. Näitä samoja piirteitä on jo tutkinut Sirkku Löppönen pro gradu -tutkielmassaan *Oulunsalolaisnuorten puhekieli* vuonna 2015. Samanlaista tutkimusta on myös tehnyt Kaisa Viitasalo pro gradussaan *Minä- ja sinä-pronominien variantit Nivalan nuorten puheessa ja mielikuvissa* vuonna 2005 yksikön 1. ja 2. persoonan pronominivariantin osalta. Toisin kuin Löppönen (2015) ja Viitasalo (2005) tarkoitukseni on tutkia piirteiden vaihtelua useammalla paikkakunnalla Oulun ulkopuolella. Vaalasta keräämäni aineiston pohjalta uskallan toivoa, että näiden piirteiden tutkiminen onnistuu hyvin. Hypoteesini tutkimuksestani on se, että oululaiset piirteet ovat eniten käytössä Muhoksella, joka on maantieteellisesti lähinnä Oulua, ja vähiten käytössä Vaalassa, joka on kauimpana Oulusta.

Tutkielmani tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Mitä yksikön 2. persoonan, *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen ja inessiivin päätteiden variantteja aineistossani esiintyy ja mikä on niiden kvantitatiivinen jakauma?
- Millaisia sukupuolten välisiä eroja tutkimieni murrepiirteiden käytössä on?
- Millaisia paikkakuntakohtaisia eroja tutkimieni murrepiirteiden käytössä on?

1.2. Aineisto

Tutkimuksen aineistonkeruun olen toteuttanut Muhoksen, Utajärven ja Vaalan lukioilla. Vaalan lukiolla aineisto on kerätty syksyllä 2020 ja Muhoksen ja Utajärven lukioilla syksyllä 2022. Vaalassa keräämäni aineisto on sama, jota käytin kandidaatintutkielmassani (Niskanen: 2021). Tutkimukseeni osallistui yhteensä 24 informanttia: kahdeksan Vaalasta, kuusi Utajärveltä ja kymmenen Muhokselta. Kaikki aineistoni informantit ovat asuneet koko tai lähes koko ikänsä tutkittavalla paikkakunnalla.

Olen toteuttanut aineistonkeruuni parihaastattelumetodilla. Parihaastatteluissa informantit keskustelevat pareittain vapaamuotoisesti 30 minuutin ajan rauhallisessa tilassa. Keskustelun tueksi pareilla on ollut käytössä keskusteluaihelistia (liite). Valitsin parihaastattelun aineistonkeruumetodiksi kahdesta syystä: parihaastattelu tarjoaa paremmat mahdollisuudet yksikön 2. persoonan tutkimiseen kuin perinteinen haastattelu, ja parihaastattelussa informantit ovat todennäköisesti rennompia, jolloin murteellisia muotoja sanottaneen enemmän.

Tutkimukseni aineistonkeruu noudattaa ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof 2019: 7–13). Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista, ja ennen aineistonkeruuta informantit ovat allekirjoittaneet suostumuslomakkeen, jossa he antavat luvan käyttää taltioitua puhettaan tutkielmassani. Informanteille kerrottiin ennen aineistonkeruuta, että he saavat keskeyttää tutkimuksen omalta osaltaan milloin tahansa. Kaikki informantit ovat antaneet luvan aineiston tallentamiseen nauhoitarkistoon. Tutkimuksen aiheesta informanteille paljastettiin ennen aineistonkeruuta, että tutkimus liittyy nuorten puhekielen tutkimiseen. Informanteille ei ole kerrottu, että tutkimus liittyy murteentutkimukseen, koska tämä olisi saattanut vääristää tutkimustuloksia.

Koska tutkin työssäni kielen variaatiota sukupuolten välillä, olen Muhoksen ja Utajärven aineistoa kerätessäni kysynyt informanttien sukupuolta. Vaihtoehtona on ollut vastata mies, nainen, muu tai en halua vastata. Vaalan aineistoa kerätessäni sukupuolta ei tiedusteltu, joten vaalalaisten informanttien sukupuoli tutkimuksessani määräytyy informantin nimen perusteella tehdystä oletuksesta.

Aineistoni informanteista 10 on poikia ja 13 tyttöjä. Yksi aineistoni informantti ei halunnut ilmoittaa sukupuoltaan. Kaikki informantit ovat iältään 16–18-vuotiaita lukiolaisia. Tutkielmassani informanttien oikeat nimet on vaihdettu pseudonyymeihin, jotka paljastavat informantin sukupuolen. Yhtä lukuun ottamatta kaikki aineistoni informantit ovat parihaastattelussa keskustelleet samaa sukupuolta olevan informantin kanssa. Vaalan aineistoon kuuluvat informanttiparit ovat Jorma ja Jesse, Onni ja Nestori, Birgitta ja Kaarina ja Päivi ja Anja. Utajärven aineistoon kuuluvat informanttiparit ovat Ari ja Juha, Anni ja Liina ja Sari ja Janni. Muhoksen aineistoon kuuluvat informanttiparit ovat Olavi ja Eetu, Totti ja Ville, Arja ja Netta, Elina ja Noora ja Hanna ja Aino.

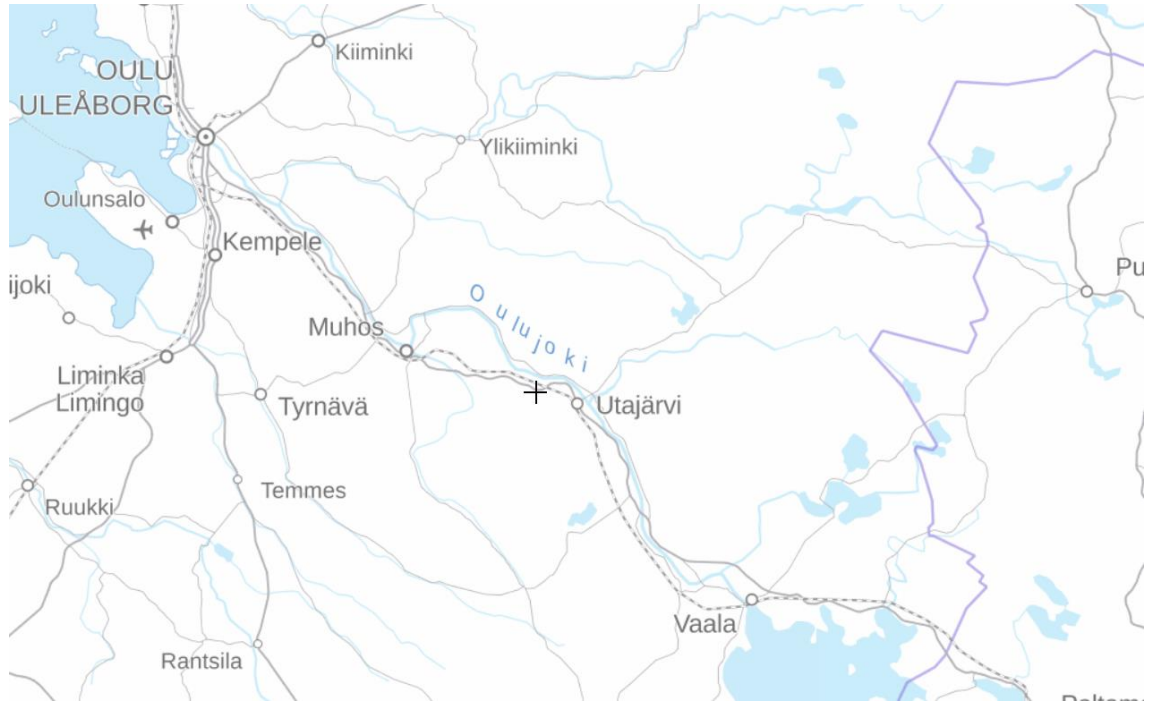
Aineiston litteroinnissa nojaan karkeaan transkriptioon (Mantila & Pääkkönen 2010: 30–34), jota käytetään yleisesti dialektologisissa tutkimuksissa. Litterointiperiaatteeni ovat seuraavat:

1. Pitkää vokaalia merkitsen kahdella vokaalilla, esimerkiksi *sää*.
2. Erisnimet kirjoitan isolla kirjaimella, esimerkiksi *Buffalosa*.
3. Vahvana esiintyvän diftonginreduktion merkitsen sen esiintyessä, esimerkiksi *laettoin*.
4. D -äänteen merkitsen sen esiintyessä, esimerkiksi *han̄ki*.
5. Rajageminaation merkitsen sen esiintyessä, esimerkiksi *paap pois*.
6. Glottaaliklusiilin merkitsen sen esiintyessä, esimerkiksi *tällee' 'että*.
7. Assimilaation merkitsen sen esiintyessä, esimerkiksi *aikonuj jo*.
8. Selvästi yhteen liittyneet muodot merkitsen kuulon perusteella yhteen, esimerkiksi *tälleettä*.
9. Epäselvät kohdat olen merkinnyt sulkuihin, esimerkiksi *tun(nillattä)*.
10. Lyhyitä taukoja merkitsen pilkulla ja noin yli sekunnin mittaisia taukoja pisteellä.
11. Tutkittavan kielenpiirteen merkitsen lihavoituna, esimerkiksi *mitä **nää** teet*.
12. En merkitse tavunrajaa.

1.3. Aiempi tutkimus

Tutkimusalueeni koostuu Oulujoen vesistöalueen kolmesta paikkakunnasta: Vaalasta, Utajärvestä ja Muhoksesta (kartta 1). Koko tutkimusalueeni kuuluu nykyisin Pohjois-

Pohjanmaahan, johon Vaala siirtyi vuoden 2016 alussa Kainuusta (Valtiovarainministeriön tiedote 2015).

Kartta 1. Oulujokilaakso. (Maanmittauslaitos)

Tutkimusalueeni kuuluu nykyjaottelun mukaan Pohjanmaan murrealueeseen, johon kuuluvat Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun murrealueet. Pohjanmaan murrealue kuuluu osaksi laajempaa pohjoismurteiden aluetta. Pohjanmaan murrealueen lisäksi pohjoismurteisiin kuuluu Peräpohjolan murrealue. (Leino, Hyvönen & Salmenkivi 2006: 34–37.) Vanhan murteiden kaksijaon mukaisesti Vaala osana Kainuun murrealuetta on laskettu osaksi itämurteita ja Utajärvi ja Muhos osana Pohjois-Pohjanmaan tai Oulun seudun murrealuetta osaksi länsimurteita (Rapola 1961: 32–105; Pääkkönen 1994: 286–287; Kettunen 1940).

Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun murrealueiden rajan määrittämisessä ei ole ollut murteentutkijoilla yhtenäistä linjaa. Kainuun murteita tutkinut Alpo Räisänen (1972: 13) on laskenut koko Vaalan kunnan alueen osaksi Kainuun murrealuetta, mutta Kettusen murrekartastossa (1940: kartta 112) raja Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan murrealueen välillä kulkee keskellä nykyistä Vaalan kuntaa. Huomioitavaa on, että Kettusen murrekartastossa vuodelta 1940 Vaalan keskusta kuului vielä Utajärven kunnan alueeseen ja Vaalan

eteläiset ja itäiset osat olivat entistä Säräisniemen kunnan aluetta. Samoin Matti Pääkkönen (1994: 286–287) on katsonut Utajärven olevan itäisin kunta Oulun seudun murrealueella. Pääkkönen kuitenkin huomauttaa, että Muhoksen ja Utajärven murteet ovat Oulun seudun murteen siirtymämurteita ja että Oulujoen yläjuoksulla Kainuun murre vahvistuu. Huomioitavaa myös Pääkkösen jaottelussa on, että hänen käyttämä karttansa (Pääkkönen 1994: 286–287) vastaa Kettusen murrekartastoa (1940), jossa nykyinen Vaalan keskustan alue kuuluu Utajärven kuntaan ja eteläiset ja itäiset osat entiseen Säräisniemen kuntaan. (Pääkkönen 1994: 12–13, 286–287.)

Tutkimusalueellani on tehty puhekielen variaationtutkimusta ainoastaan Muhoksella (Kesäniemi 1989) Vaalassa tekemäni kandidaatintyöni (2021) lisäksi. Utajärvellä tehtyä tutkimusta ei ole lainkaan. Oulun murretta sen sijaan on tutkittu laajasti (mm. Mantila & Pääkkönen 2010; Mantila, Kunnas & Saviniemi 2019). Oulun murretta Oulun ympärysaluilla on tutkittu opinnäytetöissä jonkin verran (mm. Löppönen 2015; Viitasalo 2005; Niskanen 2021).

Seuraavaksi esittelen alaluvuissa 1.3.1.–1.3.3. aiempaa tutkimusta tutkimistani oululaisista murrevarianteista. Esittelen luvuissa murrevarianttien syntyhistoriaa, ja kuinka variantit ovat vanhastaan edustuneet murteentutkimuksessa. Lisäksi esittelen viimeaikaista tutkimusta tutkimistani murrevarianteista.

1.3.1. Yksikön 2. persoonan *nää*-variantti

Kettusen murrekartaston (1940: kartta 112) mukaan Oulujokilaakson kunnissa vanhastaan esiintyviä yksikön 2. persoonan variantteja ovat *sinä*, *sä* ja *sa*, jotka esiintyvät vanhastaan laajemmin myös Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueilla. Yksikön 1. persoonan *mää*- ja yksikön 2. persoonan *sää*-variantteja Kettunen on alun perin pitänyt lounaismurteille tyypillisinä piirteinä. *Mää*- ja *sää*-varianttien on sittemmin nähty laajentuneen laajasti sekä länsi- että itämurteisiin. (Kettunen 1940: kartta 112.)

Viimeaikaisimman tutkimuksen perusteella Oulun alueen murteessa on jopa viisi yksikön 2. persoonan varianttia: *sää*, *sä*, *sinä*, *nää* ja *nä* (Mantila & Pääkkönen 2010: 40–43). *Nää*-pronomini on Oulussa syntynyt paikallispiirre, ja ajan saatossa siitä on tullut Oulun

murretta vahvasti leimaava piirre. Alun perin *nää* on esiintynyt lyhyenä muotona *nä* ja se on syntynyt *kO*-liitepartikkelisissa vaihtoehtokysymyksissä *sinä*-muodon lyhentyessä seuraavalla tavalla: *tuukko sinä* > *tuukkosnä* > *tuukko nä*. *Nää*-pronomini on Mantilan mukaan edelleen selkeästi yleisempi *kO*-liitepartikkelisissa kysymyslauseissa. Alun perin *nää*-pronomini onkin esiintynyt vain kysymyslauseissa ja lyhytmuotoisena, mutta nykypuhekielessä pidempi muoto on enemmistössä. Mantila nimeää *nää*-pronominin ekspansiiviseksi murrepiirteeksi. (Mantila & Pääkkönen 2010: 40–43.) Kandidaatintyössäni tekemäni havainnot tukevat Mantilan ja Pääkkösen tuloksia: *nää*-pronomini on edustetuin *kO*-liitepartikkelisissa kysymyslauseissa, vaikkakaan sen edustus ei ole aivan yhtä vahva kuin Oulussa, ja sitä voidaan pitää ekspansiivisena murrepiirteenä, koska sitä esiintyy nykyään myös Vaalassa (Niskanen 2021: 19).

1.3.2. *Tekkiin-* ja *sannoin-*tyyppiset imperfektimuodot

Oulun murteelle tyypilliset *tekkiin-* ja *sannoin-*tyyppiset imperfektimuodot ovat *nää*-pronominin ohella myös hyvin paikallinen, tuore ja niin ikään ekspansiivisesti leviävä murrepiirre Oulun seudulla. Lapset ja nuoret erityisesti käyttävät aiempien tutkimusten perusteella paljon *tekkiin-* ja *sannoin-*tyyppisiä imperfektimuotoja. Murrepiirre on sitä yleisempi, mitä nuoremasta puhujasta on kyse. Idiolektikohtaiset erot tämän murrepiirteen osalta ovat suuria. (Mantila & Pääkkönen 2010: 171–172.) Omien kenttähavaintojeni pohjalta väitän piirteen olevan nykyään käytössä nuorilla aikuisillakin.

Tekkiin- ja *sannoin-*tyyppisten imperfektimuotojen taustalla on neljä kielenmuutoksen vaihetta, jotka ovat vaikuttaneet piirteen syntyyn: *i*-loppuisen diftongin palautus *O-* ja *U-*vartaloisiin sanoihin, yleisgeminatio, vahvan asteen yleistyminen sekä imperfektin paradigmojen selkiyttäminen. Painottomien tavujen *i*-loppuiset diftongit ovat Oulun murteesta pitkälti kadonneet, mikä on tapahtunut laajemminkin länsimurteissa. Tämän myötä on syntynyt muotoja, kuten *anto* ja *punanen*. *O-* ja *U-*vartaloisissa verbeissä preesens ja imperfekti lankesivat yhteen, esimerkiksi *sanon* ja *astun*. Preesensin ja imperfektin ero pyrittiin myöhemmin tuomaan mahdollisimman selkeästi näkyväksi palauttamalla *i* astevaihtelutapauksissa paradigman vahva-asteisiin muotoihin, esimerkiksi *lähtiin* ja *kuluihin*. Yleisgeminatation yleistyminen sekä astevaihtelutapauksissa (esimerkiksi *lukkiin* ja *tekkiin*) että muissa vartaloissa (esimerkiksi *sannoin* ja *lähhiin*) on tukenut osaltaan

tekkiin- ja *sannoin-*tyyppisten imperfektimuotojen syntymistä. (Pääkkönen 1994: 294–295; Mantila & Pääkkönen 2010: 165–167.)

Preesensin ja imperfektin erottamisen tarpeesta lähtenyt muutos on johtanut siihen, että näitä koodaava *i* on ylittänyt alkuperäisen tarpeensa rajat. Imperfektin kohdalla tämä muutos on tarkoittanut sitä, että *i* on tietyissä muodoissa alkanut pidentymään, mikä on johtanut oululaisen imperfektimuodon syntyyn. On tärkeää ymmärtää, että oululaisen imperfektimuodon syntyyn ovat vaikuttaneet edellä mainitut neljä seikkaa rinnakkain. (Pääkkönen 1994: 294–295.)

Tässä tutkimuksessa Oulun murteelle tyypillisiä imperfektimuotoja tarkastellaan kahtena ryhmänä: *tekkiin-*tyyppiset ja *sannoin-*tyyppiset imperfektimuodot. Erona näiden kahden ryhmän välillä tutkimuksessani on, että *tekkiin-*tyyppisiin imperfektimuotoihin kuuluvat kaikki imperfektitapaukset, joissa *i* on pidentynyt, esimerkiksi *lukkiin*, *olliin* ja *lähtiin*. *Sannoin-*tyyppisiin imperfektimuotoihin taas kuuluvat muodot, joissa *i* ei ole pidentynyt, esimerkiksi *laittoin*, *kattoin* ja *nukkuin*. Pysin jaottelulla osoittamaan toteen hypoteesini, jonka mukaan *tekkiin-*muotoiset imperfektimuodot ovat vähemmän suosittuja tutkimusalueellani kuin *sannoin-*tyyppiset.

1.3.3. Inessiivin yksinäis-s:llinen päättevariantti

Suomen murteissa esiintyviä inessiivin päättevariantteja ovat vanhastaan *-ssA*, *-sA*, *-hna* ja inessiivin loppuheitollinen muoto. Inessiivin edustus on ollut vanhastaan jossain määrin itäisiä ja läntisiä murteita erottanut murrepiirre. Kettusen murrekartaston (1940: kartta 103) mukaan *-ssA*-variantti, esimerkiksi *kylässä*, on esiintynyt savolaismurteiden ja peräpohjolaismurteiden alueella. Yksinäis-s:llinen *-sA*-variantti, esimerkiksi *kyläsä*, on vanhastaan esiintynyt laajasti länsimurteiden läntisissä osissa Pohjanmaan alueella. Etelä-Pohjanmaalla *-sA*- ja loppuheitollisen variantin ohella esiintyy *-hna*-varianttia, esimerkiksi *kylähnä*. Inessiivin loppuheitollinen muoto, esimerkiksi *kyläs*, esiintyy vanhastaan ainoastaan eteläisessä Suomessa. (Kettunen 1940: kartta 103; Pääkkönen 1994: 289.)

Pääkkönen (1994: 289) nimeää yksinäis-s:lisen inessiivin leimalliseksi oululaiseksi murrepiirteeksi, jonka edustus murrealueen sydänalueella on lähes poikkeukseton. Pääkkösen mukaan Oulun murrealueen itäisissä osissa Muhoksella yksinäis-s:llinen inessiivi vaihtelee *-ssa*-variantin kanssa ja Utajärvellä yksinäis-s:llistä inessiiviä ei esiinny. Yksinäis-s:llisen inessiivin historiasta ei ole varmuutta, mutta se saattaa olla eteläkantasuomalaista perua. (Pääkkönen 1994: 289.)

Tuoreemman tutkimuksen perusteella yksinäis-s:llinen inessiivi olisi katoamassa Oulun kaupunkialueelta erityisesti koulutetun väestön keskuudessa, mutta sen edustus on edelleen vahva maaseudulla sekä vanhemmalla että nuoremmalla väestöllä (Alapuranen 1997: 189). Yksinäis-s:llinen inessiivi on myös selkeästi suositumpi miesten kuin naisten puheessa (Alapuranen 1997: 189; Kananen 1994: 51; Haapasalo 1996: 37–38, Löppönen 2015: 59). Viimeaikaisinta tutkimusta yksinäis-s:llisestä inessiivistä edustaa Sirkku Löppösen pro gradu-tutkielma (2015), jossa Löppönen tutkii oulunsalolaisnuorten puhekieltä. Löppösen (2015: 59) tulokset osoittavat, että yksinäis-s:llinen inessiivi on suositumpi pojilla kuin tytöillä, ja että idiolektikohtaiset erot ovat tämän piirteen osalta suuria.

2. TEOREETTINEN JA METODINEN TAUSTA

Tässä tutkielmassa tarkastelen edellä esittelemiä murrevarianttien alueellista variaatiota. Lisäksi tarkastelen sukupuolten välistä variaatiota tutkimieni murrepiirteiden edustuksessa. Tutkimukseni edustaa perinteistä dialektologista ja sosiolingvististä variaation tutkimusta. Dialektologiassa ja sosiolingvistiikassa tutkitaan kielen olemusta ja siinä tapahtuvia muutoksia. Dialektologiassa eli murteentutkimuksessa on perinteisesti keskitytty tutkimaan alueellisia kielimuotoja eli murteita (Rapola 1961: 13). Sosiolingvistiikka taas tutkii kieltä, sen muutoksia ja vaihtelua yhteydessä yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Nykyään dialektologian ja sosiolingvistiikan suhde on läheinen. Murteita ja niissä tapahtuvia muutoksia tutkittaessa kielen ulkoisia tekijöitä ei voida sivuuttaa. (Kunnas 2007: 80–81; J.K. Chambers 2002: 6–7; Bayley 2013: 11.)

Alueellinen kielenpiirteiden variaatio on tutkimukseni keskiössä. Tältä osin tutkimukseni edustaa perinteistä dialektologista tutkimusta. Dialektologiassa on vanhastaan keskitytty löytämään alueellisesti yhtenäisiä kielimuotoja, joiden perusteella on voitu määrittellä tietyn alueen oma paikallismurre. Vielä 1900-luvun alussa ennen kaupungistumiskehitystä maantieteellisillä ja niihin liittyvillä historiallisilla seikoilla on ollut ratkaiseva asema paikallismurteiden kehityksessä. Ihmiset elivät homogeenisissä yhteisöissä, joissa vuorovaikutus tapahtui pääsääntöisesti maantieteellisesti, usein myös sosiaalisesti, hyvin rajatun yhteisön sisällä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että jyrkkiä rajoja murteiden vaihteluissa ei koskaan ole, vaan murrerajat ovat liukuvia. Kaupungistumiskehityksen myötä 1900-luvulla maantieteellisten seikkojen merkitys kielen kehityksessä on vähentynyt ja erilaisten sosiaalisten seikkojen kasvanut. (Rapola 1961: 12–14.) Tämä eritoten on lisännyt tulkintani mukaan kysyntää sosiolingvistiselle variaation tutkimukselle. Joissain sosiolingvistiisissä tutkimuksissa murteiden tutkimus on nykyään jopa laskettu sosiolingvistiikalle alisteiseksi tutkimusalakseen, geolingvistiikaksi (*geolinguistics*) (Trudgill 2000: 21–22; Kunnas 2007: 81).

Sosiolingvistisen variaation tutkimuksen juuret ulottuvat 1960-luvulle. Tutkimusalan uranuurtajana pidetään William Labovia, joka havaitsi, että kielessä tapahtuvat muutokset eivät ole sattumanvaraisia. Suomessa sosiolingvistisen variaation tutkimuksen alkuna voidaan pitää vuonna 1975 Suomen Akatemia rahoittamaa hanketta, jossa tutkittiin kaupungistumisen vaikutusta suomen puhekieleen. (Bayley 2013: 11; Mantila 2004: 322.)

Hanke oli Suomessa edistyksellinen myös siksi, että nuoret hyväksyttiin osaksi informanttijoukkoa. Tätä ennen informantit olivat olleet etenkin murteentutkimuksessa iäkkäitä. (Lappalainen 2001: 76; Kunnas 2007: 81.)

Sosiolingvistisen variaation tutkimuksen osalta tutkimukseni edustaa mikrososiolinguistiikkaa ja demografista sosiolinguistiikkaa. Sosiolingvistisessä variaation tutkimuksessa voidaan tehdä kaksi kahtiajakoa tutkimuksen suhteen. Toinen näistä on mikro- ja makrososiolinguistiikan välillä. Mikrososiolinguistiikassa tarkastellaan sosiaalisten tekijöiden vaikutusta yksilöiden välisiin kielenpiirteiden eroihin. Mikrososiolinguistiikassa korostuu kasvokkain viestiminen ja informanttilähtöisyys. (Nuolijärvi 2000: 15; Kunnas 2007: 81.) Keskeisimpiä kielellisen variaation taustamuuttujia ovat ikä, sukupuoli ja luokka (Chambers 1995: 10). Makrososiolinguistiikka taas tutkii muun muassa kienvaihtoa, kielen säilymistä ja häviämistä ja kieliaseiteita. Mikro- ja makrososiolinguistiikkaa ei voi pitää koskaan täysin toisiaan poissulkevinä. (Nuolijärvi 2000: 15; Kunnas 2007: 81.) Vaikka tutkin mikrososiolinguivistisesti sukupuolen vaikutusta informanttien kielellisiin valintoihin, ovat variaation selittävät tekijät yhteydessä makrososiolinguistiikkaan.

Toinen kahtiajako sosiolinguistiikassa voidaan tehdä demografisen ja interaktionistisen sosiolinguistiikan välillä. Demografinen eli korrelationistinen sosiolinguistiikka keskittyy löytämään syy–seuraus-tyyppisen yhteyden puhekielessä esiintyvien kielenpiirteiden ja sosiaalisten muuttujien välille. Interaktionistinen eli vuorovaikutukseen keskittyvä sosiolinguistiikka tutkii itse vuorovaikutustilannetta. (Kunnas 2007: 81; Nuolijärvi 2000: 15–16.)

Tutkimuksessani esiintyvät informantit ovat sosioekonomiselta taustaltaan ja iältään niin samankaltaisia, että sukupuoli on ainoa informantteja selkeästi erottava sosiaalinen tekijä. Keskeinen havainto sukupuolten välisistä eroista sosiolingvististen tutkimusten perusteella on, että pojat ja miehet suosivat tyttöjä ja naisia keskimäärin enemmän paikallisia murrepiirteitä. Tytöt ja naiset taas suosivat puheessaan enemmän laajalevikkeisiä puhekielisyyspiirteitä. Joidenkin murrepiirteiden, esimerkiksi svaavokaalin, on jopa katsottu leimautuneen maskuliiniksi murrepiirteiksi. (Lappalainen 2001: 84–85.) Mantila (2004: 329) on esitellyt mallin, jonka mukaan tietynlaiset puhekielen piirteet voivat olla yhteydessä sosiaaliin identiteetteihin. Tämän mallin mukaan esimerkiksi maalaisuus ja maskuliinisuus ovat yhteydessä paikallisiin murrepiirteisiin ja negatiivisiin konnotaatioihin.

Kaupunkilaisuus ja feminiinisyys taas ovat yhteydessä laajalevikkeisempiin puhekielisyysiin. Joissakin yleistyvissä paikallispiirteissä, kuten *mie-* ja *sie-*pronomineissa, tosin ei ole sukupuolijakaumaa havaittavissa samassa määrin kuin negatiivisesti koetuissa paikallispiirteissä. (Mantila 2004: 329–333.) Mantilan malli on saanut myös osakseen kritiikkiä. Mallin ongelman ydin on siinä tehdyt keinotekoiset identiteettien konstruoinnit (Vaattovaara & Lappalainen 2005: 100). Tutkimukseni kannalta kiinnitän kriittisesti huomiota mallissa esitettyyn maalaisuus–kaupunkilaisuus–vastakkainasetteluun. Kaikkia tutkimusalueeni paikkakuntia voidaan pitää maalaiskuntina, jolloin maalaisuus voi hyvin olla osa informanttien identiteettiä. En usko Mantilan (2004: 329–333) ajatukseen, että informantit, jotka eivät käytä paikallisiksi nimeämiäni murrepiirteitä puheessaan, haluavat toiminnallaan ottaa niinkään etäisyyttä maalaisuuteen tai identifioitua kaupunkilaisuuteen.

Johanna Vaattovaaran väitöskirjassa (2009) on esitetty vaihtoehtoinen näkemys, jonka mukaan ihmisissä voi olla eroja sen suhteen, identifioivatko he itsensä osaksi asuinpaikkaansa. Asuinpaikkaansa identifioituvat ihmiset voivat paikkaidenteettiään korostaakseen pyrkiä toisaalta osoittamaan lojaaliuttaan asuinpaikkaansa kohtaan ja toisaalta erottamaan itsensä asuinpaikkansa ulkopuolisista ihmisistä. Eri asuinpaikat voivat erota toisistaan siinä, mikä niiden alueellinen identiteetti on. Alueellinen identiteetti muodostuu kahdesta ulottuvuudesta, jotka ovat alueen identiteetti ja ihmisten aluetietoisuus. Alueen identiteetin muodostavat siihen liittyvät fyysiset ominaisuudet, esimerkiksi luonnonolosuhteet, ja muun muassa yhteiskunnalliset ja historialliset alueluokitukset, jotka erottavat alueen muista alueista. Tämän lisäksi alueen identiteettiin vaikuttavat sen sisäinen ja ulkoinen imago, joilla on yhteys alueen asukkaiden aluetietoisuuteen. (Vaattovaara 2009: 39–40.) Tämän teorian valossa paikallisten murrepiirteiden suosiminen voi olla kytköksissä ihmisten tarpeeseen osoittaa paikallisuuttaan ja laajalevikkeisten murrepiirteiden suosiminen taas tarpeeseen häivyttää omaa paikallisuuttaan.

Metodien osalta tutkimukseni nojaa vahvasti labovilaisen variaation tutkimuksen perinteeseen. Labovilaisessa variaation tutkimuksessa korostuu kvantitatiivinen lähestymistapa. Analyysissä jaottelen informanttini paikkakunnittain ryhmiin ja lasken, kuinka tutkimieni varianttien suhteelliset edustukset eroavat paikkakuntien välillä. (Kunnas 2007: 81–83.) Varianttien suhteellinen edustus määräytyy sen mukaan, kuinka paljon tutkimieni varianttien tapauksia esiintyy suhteessa muiden varianttien tapauksiin. Koska

informantteja on eri paikkakunnissa vaihteleva määrä, on frekvenssien sijaan tärkeitä tarkastella tutkimieni murrepiirteiden eri varianttien suhteellisten osuuksien eroja paikkakuntien välillä. Tämän lähestymistavan uskon antavan hyvin viitteitä murrevarianttien suosiosta tutkimillani paikkakunnilla.

Kvantitatiivisen lähestymistavan lisäksi teen myös laadullista analyysiä aineistostani. Laadullisessa analyysissä tuon esille erityisesti, millaisissa ympäristöissä informantit käyttävät tutkimiani murrevariantteja. Lisäksi tarkastelen jokaisen murrepiirteen osalta, millaisia sukupuolten välisiä eroja varianttien käytössä on aineistoni pohjalta havaittavissa.

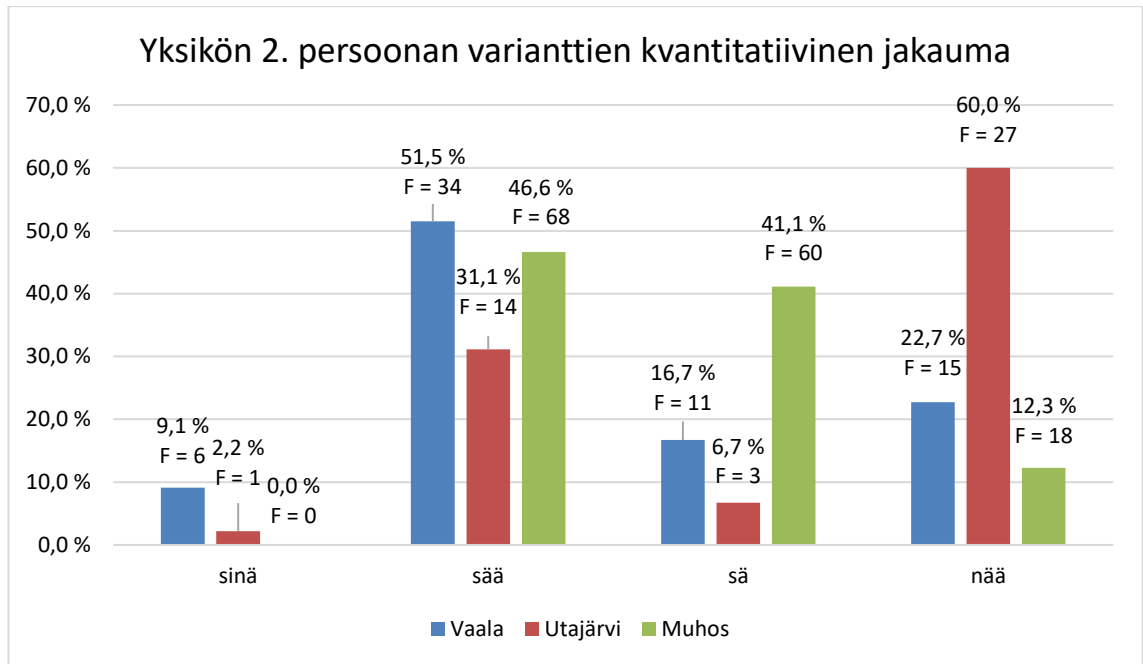
3. ANALYYSI

Tarkastelen analyysissäni aineistossani esiintyviä yksikön 2. persoonan variantteja luvussa 3.1., *tekkiin-* ja *sannoin* -tyyppisiä imperfektimuotoja luvussa 3.2. ja inessiivin päätevariantteja luvussa 3.3. Tutkin jokaisen murrepiirteen variaatiota koko tutkimusalueellani ja vertailen paikkakuntaakohtaisia eroja murrevarianttien käytössä. Keskityn tarkastelemaan murrepiirteiden käytön suhteellisia eroja paikkakuntien välillä frekvenssien sijaan, koska informanttien määrä paikkakuntien välillä vaihtelee. Jos varianttien frekvenssissä on jotain huomionarvoista, tuon sen esiin analyysissäni. Lisäksi tutkin, millaisissa yhteyksissä murrepiirteiden variantit edustuvat ja millaisia eroja paikkakuntien välillä tässä on havaittavissa.

Tutkin lisäksi sukupuolten välistä variaatiota eri murrepiirteiden edustuksessa alaluvuissa 3.1.3., 3.2.3. ja 3.3.3. Näissä alaluvuissa tuon esille, kuinka poikien ja tyttöjen eri murrepiirteiden varianttien käyttö paikkakuntien välillä mahdollisesti eroaa toisistaan.

3.1. Yksikön 2. persoona

Tarkastelen tässä luvussa yksikön 2. persoonan varianttien kvantitatiivista jakaumaa koko tutkimusalueellani sekä vertailen varianttien kvantitatiivista jakaumaa eri paikkakuntien välillä. Tarkastelen lisäksi tarkemmin yksikön 2. persoonan varianttien kvantitatiivista jakaumaa väitelauseissa ja kysymyslauseissa alaluvuissa 3.1.1. ja 3.1.2. Deklaratiivi- eli väitelause on lausetyyppi, joka kuvaa asiantiloja ja interrogatiivi- eli kysymyslause on lausetyyppi, jossa puhuja esittää vastaanottajalle kehotuksen tarjota tuo puuttuva tieto (VISK 2008 § 886–888). Käytän tätä jakoa, koska Oulun murteen *nää*-variantin on katsottu olevan kysymyslauseissa suositumpi kuin väitelauseissa (Mantila, Pääkkönen 2010: 42). Luvussa 3.1.3. tutkin tyttöjen ja poikien välisiä eroja yksikön 2. persoonan varianttien käytössä aineistossani. Kuviossa 1 olen esitellyt yksikön 2. persoonan varianttien frekvenssit (f) paikkakunnittain sekä varianttien suhteelliset osuudet prosentteina paikkakuntien sisällä.

Kuvio 1. Yksikön 2. persoonan varianttien kvantitatiivinen jakauma.

Kuviosta 1 ilmenee, että yksikön 2. persoonan tapauksia aineistossani esiintyy yhteensä 257. Kaikki variantit *sinä*-varianttia lukuun ottamatta ovat edustettuina kaikilla paikkakunnilla. Aineistoni suppeuden takia yksittäisellä informantilla voi olla suuri vaikutus siihen, kuinka suuri suhteellinen osuus yksittäisellä variantilla on informantin paikkakunnalla. Tämä näkyy erityisesti Muhoksen aineistossa, jossa informantit Elina ja Noora käyttivät muihin verrattuna paljon *sinä*-passiivimuotoa (ks. 3.1.1.), minkä takia *sää*- ja *sä*-variantit ovat Muhoksen aineistossa hieman korostuneet.

Esittelen seuraavaksi taulukoissa 1–3, kuinka paljon informantit ovat käyttäneet yksikön 2. persoonan eri variantteja kullakin paikkakunnalla. Tutkin, kuinka varianttien käyttö eroaa informanttien välillä paikkakuntien sisällä.

Taulukko 1. Yksikön 2. persoonan variantit Vaalan aineistossa.

	<i>sinä</i>	<i>sää</i>	<i>sä</i>	<i>nä(ä)</i>	Yhteensä
Jorma	2	2	0	1	5
Jesse	2	2	1	5	10
Onni	0	7	3	0	10
Nestori	0	3	1	0	4
Birgitta	2	6	2	7	18
Kaarina	0	3	1	2	6
Päivi	0	8	1	0	9
Anja	0	3	2	0	5
Yhteensä	6	34	11	15	66

Taulukosta 1 ilmenee, että Vaalan aineistossa selkeästi suosituin variantti on *sää* (esimerkki 1), jota käyttävät kaikki Vaalan aineiston informanteista. *Nää-* ja *sä-*varianttien osuudet ovat lähellä toisiaan *nää*-variantin ollessa hieman *sä*-varianttia suositumpi (esimerkit 2 ja 3). *Sä*-variantti esiintyy Jormaa lukuun ottamatta kaikkien puheessa. Aineiston perusteella *nää*-variantin käyttöön Vaalan aineistossa vaikuttaa se, käyttäkö keskustelukumppani *nää*-varianttia. *Nää*-varianttia Vaalan aineistossa esiintyy Jorman ja Jessen ja Birgitan ja Kaarinan keskusteluissa, ja Onnin ja Nestorin ja Päivin ja Anjan keskusteluista *nää* puuttuu kokonaan. *Sinä*-variantti on aineistossani suosituin Vaalassa, vaikkakin sen osuus on Vaalan aineistossakin pieni (esimerkki 4). *Sinä*-varianttia Jorma ja Jesse käyttävät keskustelussaan molemmat kahdesti. Myös Birgitta käyttää varianttia kahdesti keskustelussaan Kaarinan kanssa.

Esimerkit 1–4 (Vaala)

Päivi: **sää** elät hetkessä ja sit **sää** katot mitä kokeita meillä on seuraava- (1)

Jesse: no mitä **nää** luulit että sillev vanhallep Pösöllek kävi (2)

Birgitta: et jos **sä** oot joku virkamies, tyyliij jokuu no em minä tiijä joku virkamies (3)

Jorma: no, et **sinä** ikinä oo sanonu' 'ees siitäs siitä (4)

Taulukko 2. Yksikön 2. persoonan variantit Utajärven aineistossa.

	<i>sinä</i>	<i>sää</i>	<i>sä</i>	<i>nää</i>	Yhteensä
Anni	1	5	0	6	12
Liina	0	4	3	4	11
Ari	0	1	0	2	3
Juha	0	1	0	1	2
Sari	0	0	0	8	8
Janni	0	3	0	6	9
Yhteensä	1	14	3	27	45

Taulukosta 2 ilmenee, että Utajärven aineistossa *nää* on ylivoimaisesti suosituin variantti (esimerkki 5), ja sitä esiintyy jokaisen informantin puheessa. Sari ja Janni käyttävät keskustelussaan lähes yksinomaan *nää*-varianttia, mikä aineiston suppeuden vuoksi vaikuttaa Utajärven tuloksiin paljon. *Sää*-variantti on Utajärven aineistossa toiseksi suosituin (esimerkki 6). Anni ja Liina ja Ari ja Juha käyttävät keskusteluissaan *nää*- ja *sää* -variantteja tasaisesti keskenään. Arin ja Juhan yksikön 2. persoonan varianttien alhaiseen frekvenssiin vaikuttaa se, että he lukivat toisilleen kysymyksiä suoraan keskusteluaihe-
listasta. *Sinä*-variantti esiintyy Utajärven aineistossa vain kerran Annin puheessa (esimerkki 7). *Sä*-variantti esiintyy kolmesti samassa keskustelussa Liinan puheessa (esimerkki 8). *Sinä*- ja *sä* -varianttien käytöstä Utajärven puhemielessä ei aineistoni perusteella voi tehdä päätelmiä, koska niiden käyttö rajoittuu yksittäistapauksiin.

Esimerkit 5–8 (Utajärvi)

Liina: mitä **nää** teet (5)

Juha: ootatko **sää** siinä ulukopuolella (6)

Anni: silleem pliis mäa tunnen sut vittu paremmin ku **sinä** ite (7)

Liina: mut siis anteeks, mut **sähän** sanoit joskus että **sä** vihaat sanaa mimmi (8)

Taulukko 3. Yksikön 2. persoonan variantit Muhoksen aineistossa.

	<i>sinä</i>	<i>sää</i>	<i>sä</i>	<i>nää</i>	Yhteensä
Arja	0	9	1	2	12
Netta	0	9	0	0	9
Elina	0	2	28	0	30
Noora	0	27	11	1	39
Hanna	0	8	7	1	16
Aino	0	9	1	0	10
Olavi	0	0	0	7	7
Eetu	0	0	0	2	2
Totti	0	3	5	1	9
Ville	0	1	7	4	12
Yhteensä	0	68	60	18	146

Taulukosta 3 ilmenee, että Muhoksen aineistossa *sää* ja *sä* ovat selkeästi suosituimpia variantteja. Näiden varianttien korkeaa frekvenssiä selittää paljon se, että Elina ja Noora käyttävät niitä paljon erityisesti *kkO*-liitepartikkelikysymyksen lyhentyneessä muodossa (esimerkki 9) ja *sinä*-passiivimuodossa (esimerkki 10). Mielenkiintoista on se, että he pitävät keskenään eri varianteissa lähes koko keskustelun ajan. Eri varianttien käyttö on havaittavissa jopa perättäisissä vuoroissa, mikä on aineistossani ainutlaatuista. *Nää*-variantin käyttö on Muhoksen aineistossa hieman suositumpaa pojilla kuin tytöillä (esimerkki 11). Merkillepantavaa Arjan, Nooran ja Hannan *nää*-tapauksissa on se, että näistä kolmessa puhuja referoi jotakuta toista henkilöä (esimerkki 12). *Sinä*-varianttia Muhoksen aineistossa ei esiinny lainkaan.

Esimerkit 9–12 (Muhos)

Elina: aa **saiksa** kuitenkis **sä** sait ne housut kuitenki (9)

Noora: niij kyllä se tyyppi sitten niijku' 'itep puhuu sitä enlantia sulle jos se jos se niijkut tietää' 'että, **sää** et oov varma sit ku **sää** alat puhuun sille suomea niij kyllä se alkaa sullep puhumaan enlantia heti ei se hiljaa oo (10)

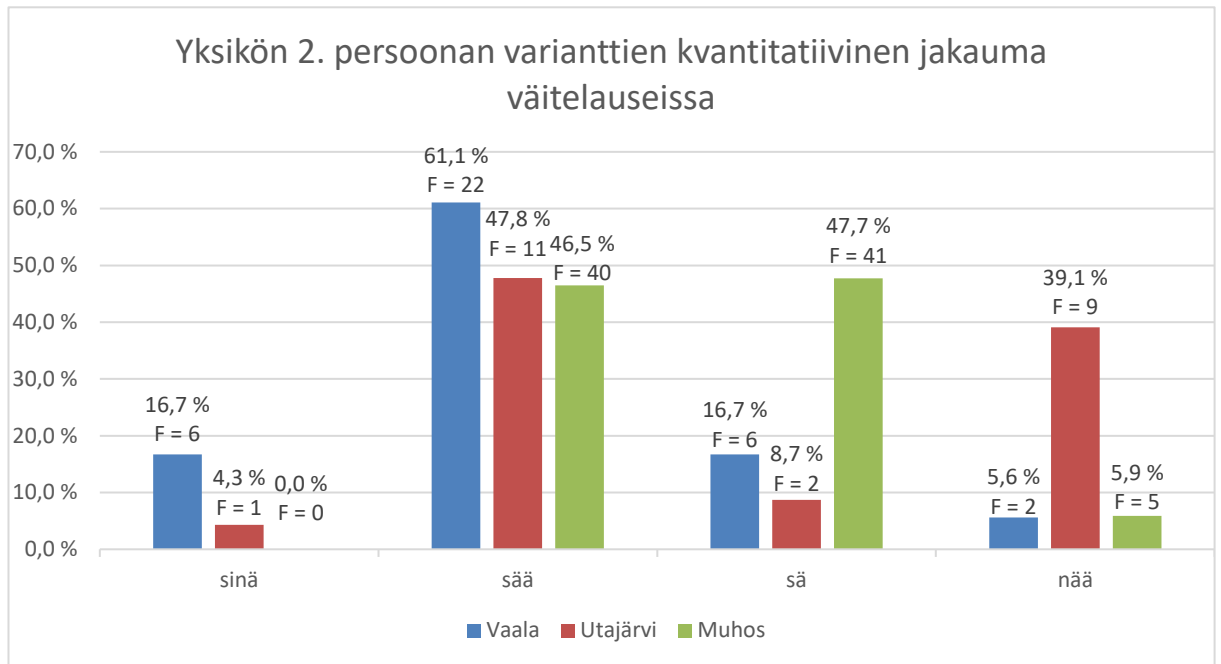
Olavi: jos **nää** et saa sitä, kuvista suoritettua niim
meet sinnem mussiikki kakkosee (11)

Hanna: eikum mää olin sillee' 'että ai että, haluakko
nää mut suv viereen (12)

Sinä-variantin osuus aineistossani on sitä pienempi, mitä lähempänä Oulua ollaan. Koska *sinä*-variantti Utajärven aineistossa rajoittuu yksittäistapaukseen, voi sitä sanoa aineistossani todella esiintyvän vain Vaalassa. *Sää*- ja *sä* -variantit ovat Vaalan ja Muhoksen aineistoissa suositumpia kuin Utajärven aineistossa. Utajärven aineistossa taas *nää*-variantti on koko aineistossani suosituin, mikä on mielenkiintoista ottaen huomioon, että *nää* on oululainen variantti, jolloin sen käytön voisi ajatella olevan sitä suositumpaa, mitä lähempänä Oulua ollaan. Mielenkiintoista on myös, että Muhoksen aineistossa *nää* on lähes yksinomaan poikien käyttämä variantti. Vaalan ja etenkin Utajärven aineistossa *nää*-variantin käytössä ei ole yhtä suurta eroa havaittavissa poikien ja tyttöjen välillä. *Nää*-variantin hieman suositumpaa asemaa Vaalan aineistossa suhteessa Muhoksen aineistoon selittää se, että sitä käyttävät tytöt ja pojat tasaisemmin Vaalassa.

3.1.1. Yksikön 2. persoonan variantit väitelauseissa

Tutkin tässä luvussa aineistoni yksikön 2. persoonan variantteja väitelauseissa. Kuviossa 2 esittelen väitelauseissa esiintyvien yksikön 2. persoonan varianttien frekvenssit (f) ja suhteelliset osuudet eri paikkakuntien aineistoissa.

Kuvio 2. Yksikön 2. persoonan varianttien kvantitatiivinen jakauma väitelauseissa.

Yksikön 2. persoonan eri varianttien tapauksia väitelauseissa esiintyy aineistossani yhteensä 146, joten yksikön 2. persoonaa käytetään aineistossani hieman enemmän väitekuin kysymyslauseissa. Vaalan aineistossa *sää* on väitelauseissa selkeästi suosituin variantti. *Sä*- ja *sinä* -variantteja esiintyy yhtä paljon, mutta *sinä*-varianttia esiintyy pelkästään väitelauseissa, kun *sä*-variantti on jakautunut tasaisesti kysymyslauseiden ja väitelauseiden välillä. *Nää*-variantti esiintyy Vaalan aineistossa vain kahdesti väitelauseissa, eli se on vahvasti painottunut kysymyslauseisiin (ks. 3.1.2.). Utajärven ja Muhoksen aineistoissa väitelauseissa on käytössä kaksi lähes yhtä vahvaa yksikön 2. persoonan varianttia. Utajärven aineistossa *sää*- ja *nää* -varianttien asema on vahva, kun taas Muhoksen aineistossa korostuvia variantteja ovat *sää*- ja *sä*. *Sinä*-variantin asema aineistossani on joka paikkakunnalla heikko. Huomionarvoinen ero Muhoksen ja Utajärven välillä on, että väitelauseissa Utajärven aineistossa *sä*-variantin osuus on pieni ja Muhoksen aineistossa *nää*-variantin osuus pieni.

Mielenkiintoista on myös, että vaikka *nää*-variantin suhteellinen osuus on Vaalan aineistossa isompi kuin Muhoksen aineistossa, Muhoksen aineistossa *nää*-variantilla on väitelauseissa vakiintuneempi asema. Tämä voi olla merkki siitä, että vaikka vaalalaiset informantit haluaisivat korostaa muhoslaisia enemmän paikallisuuttaan puheessaan, *nää*-varianttia käytetään vielä pääsääntöisesti sen alkuperäisessä ympäristössään *ko*-liitepartikkelisissa kysymyslauseissa (Mantila & Pääkkönen 2010: 42). Utajärvellä ja Muhoksella *nää* on nähtävästi levinnyt tehokkaammin väitelauseisiin, vaikkakin *nää* on edelleen näilläkin paikkakunnilla suositumpi kysymyslauseissa (ks. 3.1.2).

Seuraavaksi tarkastelen yksikön 2. persoonan variantteja aineistossani sen mukaan, mihin niillä viitataan. Olen jakanut yksikön 2. persoonan viittaustyyppit deiktisesti spesifeihin (esimerkit 13–21), sinä-passiiviin (esimerkit 22–30) ja referointiin (esimerkit 31–33). Deiktisesti spesifillä viittauksella tarkoitetaan yksikön 2. persoonan käyttöä keskustelussa siten, että sillä viitataan välittömästi keskustelukumppaniin (Suomalainen 2018: 327). Sinä-passiivilla tarkoitetaan sellaista yksikön 2. persoonan avointa käyttöä, jossa se semanttisesti toimii passiivin kaltaisena ilmaisten yleispersoonaa (Mäki 2014: 27). Referoinnilla nimitän tässä tutkielmassa sellaista yksikön 2. persoonan käyttöä, jossa puhuja referoi jotakuta keskustelun ulkopuolista. Esimerkissä 15 Anja referoi nimeämätöntä koira.

Deiktisesti spesifi yksikön 2. persoonan käyttö väitelauseissa on selvästi informantteja jakava kielenkäytön piirre. Informantit, jotka käyttivät puheessaan yksikön 2. persoonaa deiktisesti spesifisti, käyttivät sitä yleensä paljon. Aineistossani tällaisia informantteja on eniten Muhoksella: Noora, Netta, Arja, Henna ja Adalmiina (Esimerkit 13–17). Muhoslainen Olavi on myös tässä mainitsemisen arvoinen, koska hän käyttää *nää*-varianttia deiktisesti spesifissä ilmauksessa, vaikkakin vain kahdesti koko keskustelussa (esimerkki 18). Vaalalaisista informanteista nousivat esiin vain Päivi ja Nestori (esimerkit 19 ja 20) ja utajärveläisistä Anni (esimerkki 21).

Esimerkit 13–18 (Muhos)

Noora: esim **sähän sääkit** tota, **sää** itekki' 'itekki'
 'annat jotenkis semmoset vibat mutta mää en em
 mää tietenkää' 'uskallak kysyä, mutta sitten

kus **sää** kerroit mullen niim mää olin silleej
joo (13)

Netta: no **sää** näytät kyllä aivan keltaselta (14)

Arja: **sää** voit huudattaa siellä rollofakkia niim paljon kuh haluat (15)

Henna: puhuppa **sää** jotakin nytten niin tullee sullep puhumista (16)

Adalmiina: **sää** voit vielä ehkä vaihtaas sitä (17)

Olavi: jos **nää** et saa sitä, kuvista suoritettua niim meet sinne mussiikki kakkosee (18)

Esimerkit 19 ja 20 (Vaala)

Nestori: joo se kyllä sopis sulle' 'että **sää** oot niinku liikunnallinej ja sitte **sää**, mum mielestä myös tuut hyvin toimeel lastej ja nuorten kaa (19)

Päivi: **sää** elät hetkessä ja sit **sää** katot mitä kokeita meillä on seuraava- (20)

Esimerkki 21 (Utajärvi)

Anni: ruikkaripussi, se kuulostaa siltä että **nää** puhut ruikkarista (21)

Keskustelukumppanin yksikön 2. persoonan deiktisesti spesifi käyttö ei näytä aineistoni perusteella erityisesti vaikuttavan toiseen keskustelukumppaniin, koska edellä esitellyissä esimerkeissä vain Netta ja Arja ja Henna ja Adalmiina olivat keskustelupareja. *Sää*-variantti on aineistossani selvästi suosituin variantti yksikön 2. persoonan deiktisesti spesifissä käytössä kaikilla paikkakunnilla. *Nää*- ja *sä* -varianttien käyttö rajoittuu yksittäistapauksiin.

Sinä-passiivi on myös informanteja aineistossani selkeästi jakava kielen käytön piirre. Muhoksella sitä käyttävät Netta, Elina, Noora, Totti ja Ville (esimerkit 22–26), Utajärvellä Janni (esimerkki 27) ja Vaalassa Birgitta, Anja ja Nestori (esimerkit 28–30).

Esimerkit 22–26 (Muhos)

- Netta: ei kaikki oo rikkonul lakia sillee et **sää** tietenkäär rikol lakia (22)
- Elina: se on semmonen asia että et **sä** voiv valitas sitä että **sä** synnyt taij jos syntyyki, **sä** voit syntyät tosi' 'uskonnolliseem perheeseen ja ollah homo et **sä** niinkuv valittes sitä että **sä** synnyt siksi (23)
- Noora: tai sit jos **sää** teet jotakiv väärin niis se alakaa piippaan sit **sää** panikoit vaan siinä (24)
- Ville: ehkä se on silti parempi niinku et **sä** niinku, jos ois vaikka niinkuj joku pariskunta tai yksi' 'asuva jolla ei oo lapsia, **nää** aina elät sen niinkus sej joulu' 'oman niinkus silleen, ei oo niinkul lapsia, **sä** aina vietät sej joulu' 'itensäk kanssa periaatteessa sillee (25)
- Totti: välillä kus sitä pysähtyy miettiin niis **sää** oikeesti tajuat sen kuinka palijo sitä on kasvanu (26)

Esimerkki 27 (Utajärvi)

- Janni: siis se on niiv väärin että se on niinkur ratkaseva tekijä ihan sama mihin **nää** haet että jos **nää** oot kirjottanup pitkäm matikan nii **sää** automaattisesti pääset kaikkien eelles suurim piirtein (27)

Esimerkit 28–30 (Vaala)

- Birgitta: se ykski' 'äijä selitti siinä että, jos **sää** asut tuolla itäraajalla, sulla, Venäjä alkaa sun takapihaalta (28)
- Anja: ja sitte, mä öö, sienestäminen ku siinä on se tiiäkkö ku **sä** etit ja sit ku **sä** löyvvät nii sit on semmone' 'aaa jes (29)
- Nestori: varsinki' 'ku tullee näitä uusia aineita nii ethän **sää** voi tietää oikeen kiinnostaako sua sitten filosofia tai, psykologia (30)

Vaalalaiset informantit, utajärveläinen Janni ja muhoslainen Netta käyttävät sinä-passiivia maksimissaan kahdesti keskustelun aikana. Elinan ja Nooran ja Villen ja Totin

keskusteluissa sinä-passiivia käytetään paljon. Aineistoni perusteella voi siis väittää, että keskustelukumppanin taajalla sinä-passiivin käytöllä on vaikutus toiseen keskustelukumppaniin. Selkeästi suosituimmat variantit sinä-passiivilauseissa ovat aineistossani *sää* ja *sä*, jotka esiintyvät kaikilla paikkakunnilla. Elinan ja Nooran keskustelussa on selvästi eniten sinä-passiivilauseita, joissa he käyttävät vain *sää*- ja *sä* -variantteja. Mielenkiintoisena pidän sitä, että Elinan ja Nooran keskustelussa Elina käyttää sinä-passiivilauseissa lähes yksinomaan *sä*-varianttia ja Noora *sää*-varianttia. *Nää*-varianttia esiintyy Totin ja Villen keskustelussa toistuvasti ja Jannin puheessa vain kerran. Huomionarvoista on, että *nää*-variantti ei esiinny Vaalassa lainkaan sinä-passiivissa.

Referoivia yksikön 2. persoonan tapauksia aineistossani esiintyy vain Birgitan, Nooran ja Anjan puheessa (esimerkit 31–33). Referoivaa puhetta aineistossani esiintyy ainoastaan väitelauseissa.

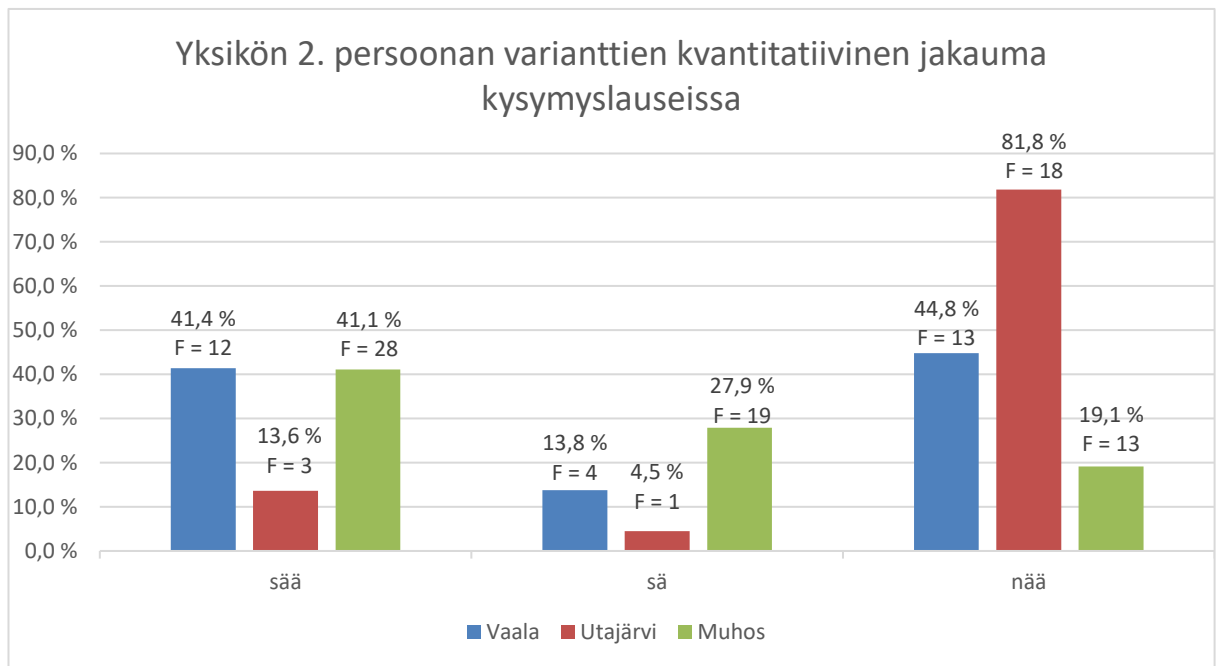
Esimerkit 31–33

- Noora: mää halluum muuttaas Saksaam mutta isä on koko, iskä ja nää on koko ajas sillee' 'et et et et
Elina: miks
Noora: **sää** oot niih heikko, **sää** et
Elina: (nauraa)
Noora: **sää** oot niim pieni ossaakko **nää** tehä' 'ees- (31)
- Birgitta: sitte se alko mullekkij jotaki' 'että nonii no, **sinä** voit varmaa sittem mennä' 'tuonne ja mää oliv vaa' 'että, ja **sinä** voit mennä pois (32)
- Anja: mutta kato ku, ne shibulit on just sellasii, että, tiiäkkö uusia ihmisiä sillee, nii sittem mua pelottaa että se om mullekki' 'silleet ok, mikä **sää** oot (33)

Referoiva puhe näyttää aineistoni perusteella vaikuttavan Birgitalla ja Nooralla yksikön 2. persoonan variantin valintaan. *Sinä*-variantin ainoat toteutumat Birgitan puheessa ovat esimerkissä 33, jossa hän referoi opinto-ohjaajaa. Nooran ainoa *nää*-variantin tapaus on aivan nauhoitteen lopussa esimerkissä 31 jossa hän referoi isäänsä. Anjan puheessa referoinnin ei voi katsoa vaikuttavan variantin valintaan, koska hän käyttää *sää*-varianttia muissakin yhteyksissä.

3.1.2. Yksikön 2. persoonan variantit kysymyslauseissa

Kuviossa 3 esittelen kysymyslauseissa esiintyvien yksikön 2. persoonan varianttien frekvenssit (f) ja suhteelliset osuudet eri paikkakuntien aineistoissa. Tarkastelen ensin, kuinka variantit ovat jakautuneet paikkakunnittain, minkä jälkeen tarkastelen tarkemmin variantteja haku- ja vaihtoehtokysymyksissä. *Sinä*-varianttia ei esiinny lainkaan kysymyslauseissa, joten se ei ole mukana kuvioissa 3–6.

Kuvio 3. Yksikön 2. persoonan varianttien kvantitatiivinen jakauma kysymyslauseissa.

Kuvion 3 perusteella yksikön 2. persoonan eri varianttien tapauksia esiintyy kysymyslauseissa aineistossani yhteensä 119. Vaalan aineistossa *sää*- ja *nää*-variantteja esiintyy lähes yhtä paljon, kun taas *sä*-variantin edustus on pieni. Utajärven aineistossa kysymyslauseissa esiintyy lähes yksinomaan *nää*-varianttia, jonka edustus on paljon suurempi Utajärven aineistossa kuin muiden paikkakuntien aineistoissa. Muhoksen aineistossa *sää*-, *sä*- ja *nää*-varianttien edustus on kaikkein tasaisin. Huomioitavaa on, että väitelauseissa *nää*-variantti on aineistossani Muhoksella hieman suositumpi kuin Vaalassa, mutta kysymyslauseissa *nää* on selkeästi suositumpi Vaalan aineistossa kuin Muhoksen aineistossa.

Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin yksikön 2. persoonan varianttien jakautumista vaihtoehtokysymyksissä ja hakukysymyksissä. Vaihtoehtokysymyksiä ovat kysymyslauseet,

joiden ensimmäiseen jäsenen liittyy *kO*-liitepartikkeli (esimerkki 34). Hakukysymyksiä ovat kysymyslauseet, jotka alkavat kysymyssanalla (esimerkki 35). (VISK 2008 § 888.)

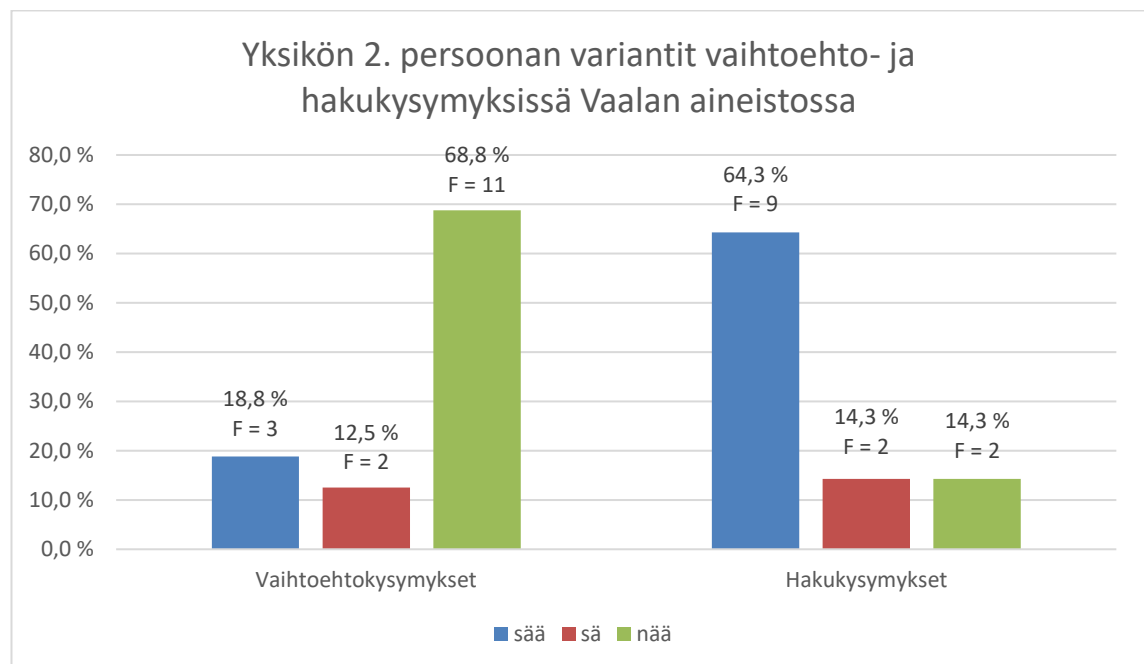
Esimerkki 34 (Muhos)

Ville: olikko **nää** nyv viime tiistaina (34)

Esimerkki 35 (Vaala)

Ossi: mitä juustoo **sää** ylleensäl laitatt leiväm päälle (35)

Kuvioissa 4–6 esittelen yksikön 2. persoonan varianttien jakauman vaihtoehto- ja hakukysymyksissä jokaisella aineistoni paikkakunnalla. Olen merkinnyt kuvioihin sekä varianttien suhteellisen osuuden että frekvenssit (f) molemmista kysymyslauseityypeistä.

Kuvio 4. Yksikön 2. persoonan variantit vaihtoehto- ja hakukysymyksissä Vaalan aineistossa.

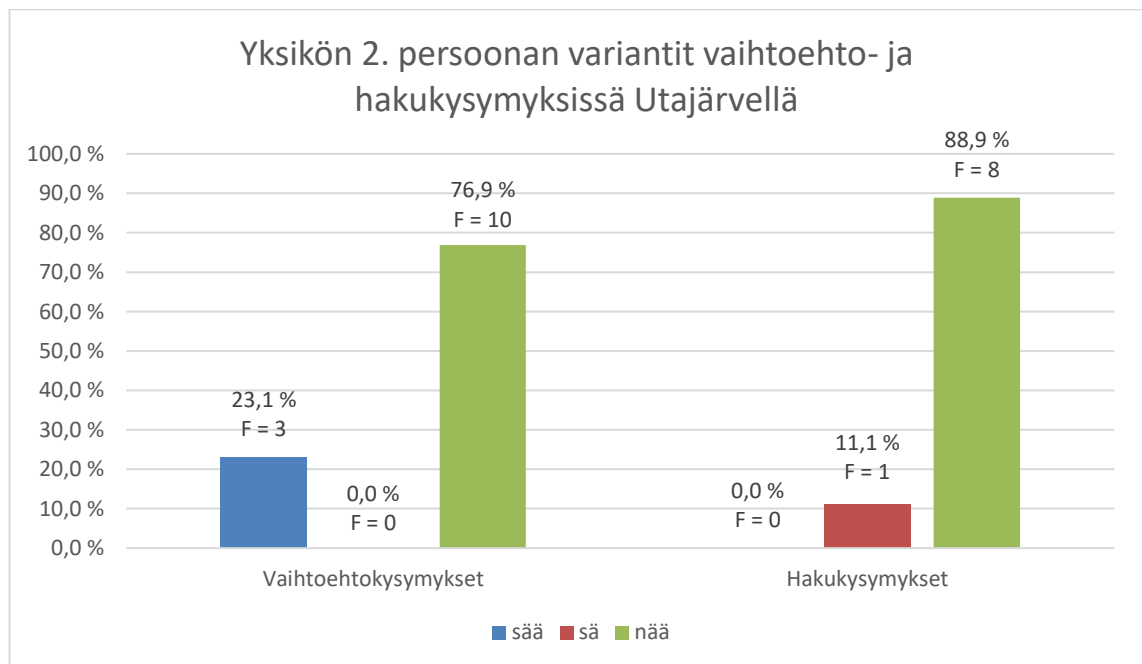
Kuviosta 4 havaitaan, että Vaalan aineistossa yksikön 2. persoonan tapauksia esiintyy vaihtoehtokysymyksissä 16 ja hakukysymyksissä 13. *Sä*-variantin osuus on molemmissa kysymyslauseityypeissä pieni. Vaihtoehtokysymyksissä esiintyy pääosin vain *nää*-varianttia, kun taas hakukysymyksissä esiintyy pääosin vain *sää*-varianttia. Vaalan aineistossa ne informantit, jotka käyttävät *nää*-varianttia, kysyvät myös enemmän vaihtoehtokysymyksiä (esimerkki 36). Ne informantit, jotka kysyvät vaihtoehtokysymyksiä, mutta

eivät käytä *nää*-varianttia, käyttävät useammin *kO*-liitepartikkelin loppuheitollista muotoa (esimerkki 37). Loppuheitto *sää*- ja etenkin *sä*-varianttien yhteydessä on havaittavissa jokaisella aineistoni paikkakunnalla. Loppuheiton käyttö on yleisintä lounaisissa, kaakkoishämäläisissä ja kaakkoismurteissa, joissa *nää*-varianttia ei esiinny, mikä voi osaltaan selittää sitä, miksi loppuheitolliset vaihtoehtokysymykset esiintyvät vain *sää*- ja *sä*-varianttien yhteydessä (VISK 2008 § 37).

Esimerkit 36–37 (Vaala)

Birgitta: siis, mää en tiiä olinko mää vaan niin keskittyny vai mikä siinä on mut oliv vaa silleettä niin ku. joo, selevä, mutta vois itekki' 'alkaa huutamaan kus **sää** viittaaat tun(nillattä), joooh, huomaakko **nää** että tuolla Nellillä siis (36)

Anja: eli siis semmonel lurppakorva, kokkerspanieli tiiät **sää** kaunotar ja kulkuri, nii se kaunotar on kokkerspanieli (37)

Kuvio 5. Yksikön 2. persoonan variantit vaihtoehto- ja hakukysymyksissä Utajärvellä.

Kuviosta 5 havaitaan, että Utajärven aineistossa yksikön 2. persoonan tapauksia on vaihtoehtokysymyksissä 13 ja hakukysymyksissä 9. Utajärvellä *nää* on aineistossani molemmissa kysymyslauseetyypeissä selvästi suosituin variantti (esimerkit 38–39). *Sää*-variantin ainoat tapaukset kysymyslauseissa Utajärven aineistossa ovat

vaihtoehtokysymyslauseissa, ja kaikki ne esiintyvät Arin ja Juhan keskustelussa. Näistä yhdessä *sää* esiintyy loppuheitollisessa muodossa (esimerkki 40). *Sä*-variantti ei esiinny lainkaan vaihtoehtokysymyksissä Utajärven aineistossa.

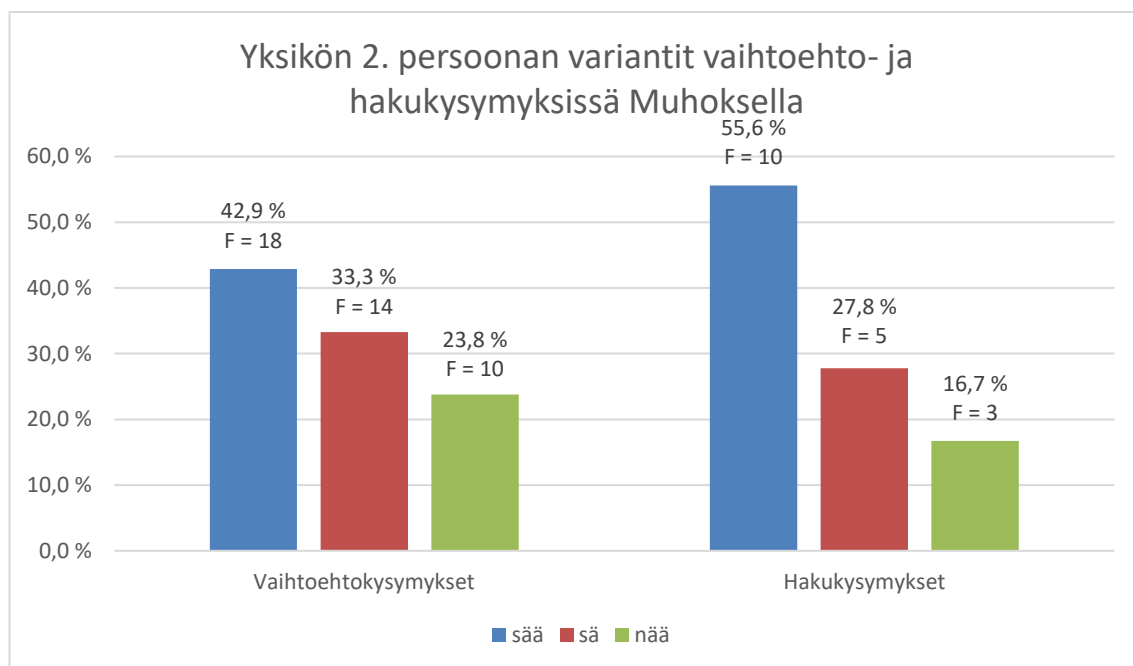
Esimerkit 38–40 (Utajärvi)

Sari: tiiäkkö **nää** ku joku Matti Meikäläinev vittu
tyttöpöpöjä (38)

Anni: siis miten **nää** nukkuuit siellä hyvin (39)

Ari: em mää tiiä, olik **sää** kesätöissä (40)

Kuvio 6. Yksikön 2. persoonan variantit vaihtoehto- ja hakukysymyksissä Muhoksella.

Kuviosta 6 havaitaan, että Muhoksen aineistossa yksikön 2. persoonan tapauksia on vaihtoehtokysymyksissä 42 ja hakukysymyksissä 18. Muhoksen aineistossa variantit ovat kuvion 6 perusteella yhtä suosittuja molemmissa kysymyslauseetyypeissä. Vaalan ja Utajärven aineistoissa yksikön 2. persoonan tapauksia on vain hieman enemmän vaihtoehtokysymyslauseissa, mutta Muhoksen aineistossa vaihtoehtokysymyksiä on selkeästi enemmän. Keskeisin syy tähän on, että muhoslaiset tytöt käyttävät aineistossani muihin verrattuna paljon loppuheitollista vaihtoehtokysymysmuotoa (esimerkit 41–42).

Esimerkit 41–42 (Muhos)

Netta: ymmäräk **sää** siis että mää rakastan kemiaa niim paljo se on niiv vitun hauskaa (41)

Noora: siis tapak **sä** ittes lähek **sää** vai mitä sää teet, tapak **sä** niin ku' 'ihmisiä täällä vai, alo- alotak **sä** jonku (42)

Utajärven ja Muhoksen aineistoissa samat variantit ovat yhtä suosittuja molemmissa kysymyslausetyypeissä, kun taas Vaalan aineistossa kysymyslausetyyppi vaikuttaa selvästi siihen, mitä varianttia informantit käyttävät. Aineistoni perusteella voi tulkita, että *nää* ei ole Vaalassa yhtä tehokkaasti levinnyt hakukysymyksiin, koska *nää*-varianttia käytetään pääsääntöisesti vain vaihtoehtokysymyksissä.

3.1.3. Sukupuolten väliset erot

Tarkastelen tässä luvussa sukupuolten välisiä eroja yksikön 2. persoonan käytössä aineistossani, ja nostan havaitsemiani eroja paikkakuntien välillä. Tarkasteluani ohjaavat luvuissa 3.1.1. ja 3.1.2. esittelemäni tulokset.

Kaiken kaikkiaan tytöt käyttävät aineistossani yksikön 2. persoonaa enemmän kuin pojat. Utajärven aineistossa yksikön 2. persoonan tapauksia on lähes yksinomaan tytöillä, koska ainoan poikaparin, Arin ja Juhan, keskustelussa yksikön 2. persoonan tapauksia esiintyy vähän. Vaalan ja Muhoksen aineistoissa yksikön 2. persoonan tapaukset ovat jakautuneet hieman tasaisemmin tyttöjen ja poikien välillä. Mielenkiintoista on, että aineistossani ne informantit, joiden puheessa on paljon yksikön 2. persoonan tapauksia ovat tyttöjä, ja ne informantit, joiden puheessa on erityisen vähän yksikön 2. persoonan tapauksia, ovat poikia. Erityisen paljon yksikön 2. persoonan tapauksia aineistossani on Birgitalla, Elinalla ja Nooralla ja erityisen vähän Eetulla, Juhalla ja Arilla. Huomionarvoista on, että näillä tytöillä on paljon vuoroja ja näillä pojilla vähän vuoroja. Aineistoni perusteella äkkiseltään näyttäisi siltä, että tytöillä esiintyy yksikön 2. persoonan eri muotoja selkeästi enemmän kuin pojilla. Väitän kuitenkin, että ero tyttöjen ja poikien välillä yksikön 2. persoonan käytössä on keskimäärin todellisuudessa pienempi, koska suulaat tytöt ja vähäsanaiset pojat korostuvat pienessä aineistossani.

Tyttöjen runsaampi yksikön 2. persoonan käyttö korostuu eri väitelausetyypeissä. Referoivaa puhetta ei pojilla esiinny aineistossani lainkaan. On huomioitavaa, että ne pojat, jotka käyttävät sinä-passiivia (esimerkki 43) tai deiktisesti spesifejä viittauksia (esimerkki 44), käyttävät näitä ilmauksia lähes saman verran kuin tytöt, jotka myös suosivat näitä ilmauksia.

Esimerkki 43 (Muhos)

Ville: mutta toisaalta jos **nää** oot jossaki' 'oul- ou-
vossa koulussa nii (43)

Esimerkki 44 (Vaala)

Nestori: joo se kyllä sopis sulle että **sää** oot niin ku
liikunnalline ja sitte **sää**, mum mielestä myös
tuut hyvin toimeen laste' 'ja nuorten kaa (44)

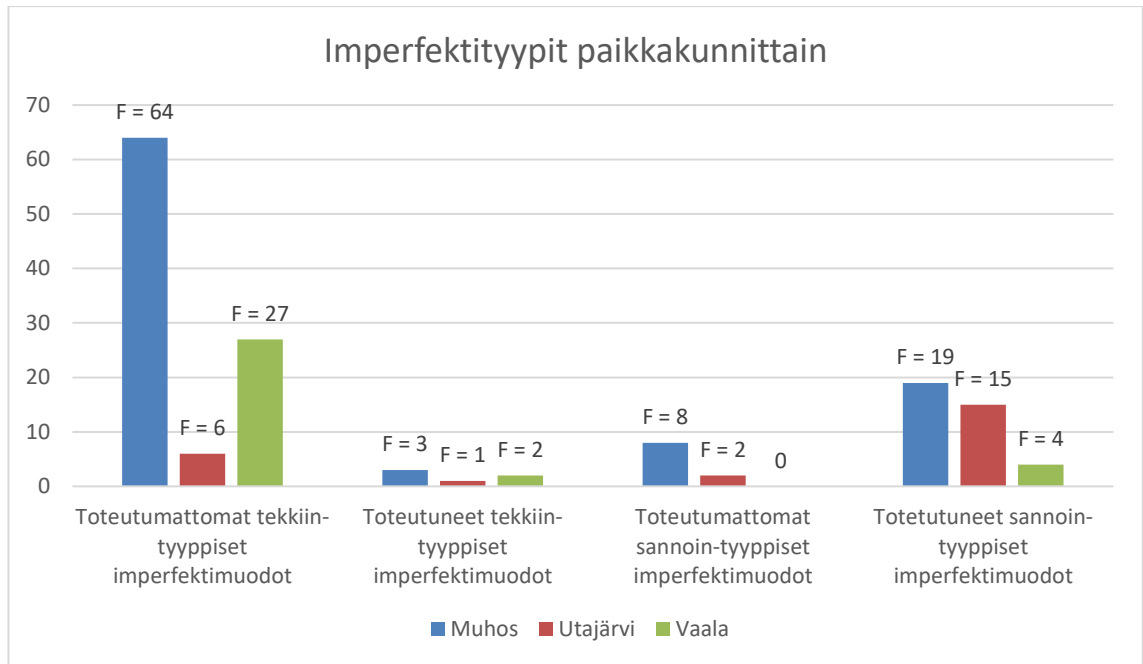
Kysymyslauseyppien osalta aineistossani selkeimmin erottuva ryhmä on muhoslaiset tytöt. Muhoslaisten tyttöjen vaihtoehtokysymyksissä esiintyy muihin aineistoni informantteihin verrattuna paljon *-ko*-liitepartikkelin loppuheitollista muotoa (esimerkit 41–42). Tästä syystä myös *nää*-variantin edustus muhoslaisten tyttöjen puheessa on pieni.

Vaalan aineistossa mikään yksikön 2. persoonan varianteista ei ole aineistossani selkeästi painottunut joko tytöille tai pojille. Sama on havaittavissa Utajärven aineistossa, mutta Utajärven osalta voi tehdä vain varovaisia johtopäätöksiä sukupuolten välisistä eroista, koska Utajärveltä osallistui vain yksi poikapari, jonka keskustelussa yksikön 2. persoonaa käytettiin vähän. Mielenkiintoista kuitenkin on, että Utajärven aineistossa *nää*-variantti on tyttöjen keskusteluissa paljon käytetty, minkä vuoksi *nää* onkin dominoiva variantti erityisesti kysymyslauseissa. Suurin kontrasti aineistossani on siis nähtävissä Muhoksen ja Utajärven välillä. Pohdin luvussa 3.4., voisiko *nää*-variantin käyttö kieliä paikallisuuden korostamisesta Utajärvellä ja Vaalassa ja muiden varianttien käyttö Muhoksella paikallisuuden häivyttämisestä.

3.2. *Tekkiin-* ja *sannoin* -tyyppiset imperfektimuodot

Tutkin tässä luvussa aineistossani esiintyviä yksikön 1. ja 2. persoonan imperfektimuotoja ja tarkastelen analyysissäni niitä tapauksia, joissa Oulun murteelle tyypilliset *tekkiin-* ja *sannoin* -tyyppiset imperfektimuodot ovat mahdollisia (ks. 1.3.2.). Tällaisia imperfektimuotoja esiintyy aineistossani 152, ja näistä 103 on *tekkiin*-tyyppisiä ja 49 *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja. Tarkastelen imperfektimuotoja tarkemmin alaluvuissa 3.2.1. ja 3.2.2., joista ensimmäisessä tutkin *tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja ja toisessa *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja.

Kuviossa 7 esittelen *tekkiin-* ja *sannoin* -tyyppisten imperfektimuotojen mahdollistavien verbien frekvenssit niiden toteutuneissa ja toteutumattomissa muodoissa. Toteutuneita *tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja ovat ne muodot, joissa esiintyy sekundaaristi analogian kautta kehittynyt pitkä *i* ja sen edellä poikkeuksellinen vahva aste, esimerkiksi *tekkiin*, *olliin* tai *pittiin*. Toteutumattomia muotoja ovat kaikki muut muodot, esimerkiksi *tein*, *olin* ja *pijin*. Toteutuneita *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja ovat ne muodot, joissa verbin imperfektissä esiintyy yleisgeminaatio tai palautettu *i*-loppuinen diftongi, jonka edellä on yleisgeminaatio, esimerkiksi *nukkuin*, *laittoin* ja *kattoin*. Toteutumattomia *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja ovat kaikki muut muodot, esimerkiksi *laitoin*, *katoin* ja *nukuin*. (Mantila & Pääkkönen 2010: 166.) Käyttämäni jaottelu eroaa hieman Löppösen (2015: 44) jaottelusta. Löppösen tutkimuksessa erikoinen imperfekti käsittää pääosin vain *tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja, mutta Löppönen laskee erikoiseksi imperfektimuodoksi muodon *laittoin*, jonka olen laskenut *sannoin*-tyyppiseksi imperfektimuodoksi.

Kuvio 7. Imperfektimuotojen edustus paikkakunnittain.

Verbejä, joissa *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot ovat mahdollisia, esiintyy aineistossani yhteensä 103. Näistä 30 esiintyy Vaalan, 11 Utajärven ja 67 Muhoksen aineistossa. Eri paikkakunnilta kerätyt aineistot eroavat siinä, miten paljon ne sisältävät sellaisia verbejä, joissa *tekkiin*-tyyppinen imperfekti olisi mahdollinen. Toteutuneita *tekkiin*-tyyppisiä tapauksia aineistossani on ainoastaan kuusi: näistä kaksi esiintyy Vaalan, yksi Utajärven ja kolme Muhoksen aineistossa. Eri paikkakunnilta kerätyt aineistot eroavat myös siinä, miten paljon ne sisältävät sellaisia verbejä, joissa *sannoin*-tyyppinen imperfekti olisi mahdollinen.. Näistä neljä esiintyy Vaalan, 17 Utajärven ja 27 Muhoksen aineistossa. Vaalan aineistossa tapaukset, joissa *sannoin*-tyyppiset imperfektimuodot ovat mahdollisia, ovat yksittäistapauksia. Sen sijaan tapauksia, joissa *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot ovat mahdollisia, on Vaalan aineistossa paljon. Muhoksen aineistossa molempien imperfektityyppien mahdollistavia verbejä esiintyy aineistoni paikkakunnista selvästi eniten. *Tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen mahdollistavia verbejä esiintyy Muhoksen aineistossa kuitenkin selvästi enemmän kuin *sannoin*-tyyppisten. Utajärven aineistossa *tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen mahdollistavien verbien edustus on pieni, kun taas *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen mahdollistavien verbien edustus on suuri.

Tarkastelen seuraavaksi alaluvuissa 3.2.1. ja 3.2.2. jokaisella paikkakunnalla erikseen aineistoni *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen toteutumattomia ja

toteutuneita tapauksia. Havainnollistan tuloksia taulukoiden 4–9 avulla. Taulukoissa 4–9 informantit ovat siinä järjestyksessä, ketkä sillä paikkakunnalla käyttävät eniten toteutuneita *tekkiin*- tai *sannoin*-tyyppisiä muotoja ja siitä eteenpäin, ketkä käyttävät eniten toteutumattomia *tekkiin*- tai *sannoin*-tyyppisiä muotoja.

3.2.1. *Tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot

Tarkastelen tässä luvussa *tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja jokaisella paikkakunnalla erikseen. Taulukoissa 4–6 esittelen kuinka paljon kukin informantti on tuottanut toteutuneita ja toteutumattomia imperfektimuotoja.

Taulukko 4. *Tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen jakauma Vaalan aineistossa.

	Toteutumaton <i>tekkiin</i> -tyyppinen muoto	Toteutunut <i>tekkiin</i> -tyyppinen muoto
Anja	8	1
Birgitta	7	1
Jorma	5	0
Jesse	3	0
Ossi	3	0
Nestori	2	0
Päivi	0	0
Kaarina	0	0
Yhteensä	28	2

Ainoat *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot toteutuvat Vaalan aineistossa Anjan ja Birgitan puheessa. Anjan puheessa *tehdä*-verbi esiintyy yksikön 1. persoonassa (esimerkki 45). Birgitta vastaa Vaalan aineiston toisesta *tekkiin*-tyyppisestä muodosta, mutta hänen käyttämä muoto on yksikön 3. persoonassa (esimerkki 46). Tämä on yllättävä ja aineistossani ainutlaatuinen esiintymä, koska *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot eivät perinteisesti esiinny muissa kuin yksikön 1. ja 2. persoonassa. Birgitan *lukkii*-tapausta voidaan myös pitää lipsahduksena, koska seuraavassa vuorossaan Birgitta käyttää muotoa *luki*.

Esimerkit 45 ja 46 (Vaala)

Anja: eilen kyllä tota (.) **tekkiin** sen kotikokkeon
(45)

Birgitta: ja sitten ku se, **lukkii** sen kirjan (46)

Taulukko 5. *Tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen jakauma Utajärven aineistossa.

	Toteutumaton <i>tekkiin</i> -tyyppinen muoto	Toteutunut <i>tekkiin</i> -tyyppinen muoto
Liina	4	1
Ari	2	0
Sari	2	0
Juha	1	0
Anni	1	0
Janni	0	0
Yhteensä	10	1

Utajärven aineistossa niitä tapauksia, joissa *tekkiin*-tyyppinen imperfektimuoto on mahdollinen, on selkeästi vähiten aineistossani. Myös Utajärven aineistossa *tekkiin*-tyyppinen imperfektimuoto kuitenkin toteutuu yhden kerran Liinan puheessa yksikön 2. persoonassa (esimerkki 47).

Esimerkki 47 (Utajärvi)

Liina: siis sää **lukkiiit** puhelimesta jottain (47)

Taulukko 6. *Tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen jakauma Muhoksen aineistossa.

	Toteutumaton <i>tekkiin</i> -tyyppinen muoto	Toteutunut <i>tekkiin</i> -tyyppinen muoto
Aino	6	2
Olavi	6	1
Arja	12	0
Hanna	11	0
Netta	6	0
Noora	6	0
Eetu	6	0
Totti	5	0
Ville	3	0
Elina	3	0
Yhteensä	64	3

Muhoksen aineistossa niitä tapauksia, joissa *tekkiin*-tyyppinen imperfektimuoto on mahdollinen, on selkeästi eniten aineistossani. Suurimpana yksittäisenä syynä tähän on *olla*-verbin suuri edustus. *Olla*-verbi esiintyy erityisen paljon Muhoksen aineistossa tytöillä yksikön 1. persoonan imperfektin muodossa *olin että*. Tätä ilmausta käyttävät aineistossani kaikki Muhoksen aineiston tytöt (esimerkki 48). Kyseessä voi olla kiteytynyt kielenkäytön tapa.

Esimerkki 48 (Muhos)

Hanna: niim mää **oli** 'alussa ihas sillee' **että** kus sähkökirjat että ei (48)

Toteutuneita *tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja on Muhoksen aineistossa kolme: Ainon puheessa kahdesti ja Olavin puheessa kerran. Näin ollen Aino on ainoa informantti aineistossani, joka käyttää *tekkiin*-tyyppistä imperfektimuotoa enemmän kuin kerran. Ainolla *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot toteutuvat verbeissä *tehdä* yksikön 1. persoonassa ja *lähteä* yksikön 2. persoonassa (esimerkit 49 ja 50) ja Olavilla verbissä *vetää* yksikön 1. persoonassa (esimerkki 51).

Esimerkit 49–51 (Muhos)

Aino: ja sittem mää esim mitähäm mää **tekkiin** kesällä, koska musta tuntuu että mulla oli paljo eri kesätöitä niinku (49)

Aino: monelta sää **lähtiit** (50)

Olavi: siinä sentterinä **vettiin** niin tota (51)

Aineistoni paikkakunnat eroavat suuresti siinä, paljonko niillä informantit käyttävät verbejä, joissa *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot ovat mahdollisia. Muhoksen aineistossa sellaisia imperfektimuotoja, joissa *tekkiin*-tyyppinen edustus olisi mahdollinen, on 67, Vaalan aineistossa 30 ja Utajärven aineistossa 11. Sellaisia imperfektimuotoja, joissa *sannoin*-tyyppinen edustus olisi mahdollinen, esiintyy puolestaan suhteellisesti eniten Utajärven aineistossa ja vähemmän Vaalan ja Muhoksen aineistoissa (ks. 3.2.2.).

Utajärven ja Vaalan aineistoissa ne informantit, jotka käyttävät *tekkiin*-tyyppistä imperfektimuotoa, käyttävät ylipäänsä eniten sellaisia verbejä, joissa *tekkiin*-tyyppinen imperfekti on mahdollinen. Toisin on Muhoksen aineistossa, jossa Arja ja Hanna käyttävät puheessaan koko aineistossani eniten *tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen mahdollistavia verbejä, mutta eivät lainkaan niiden toteutuneessa muodossa. Toteutuneissa *tekkiin*-tyyppisissä muodoissa on hieman eroa paikkakuntien välillä. Vaalan ja Utajärven aineistoissa *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot esiintyvät ainoastaan geminoituneen *k*:n yhteydessä muodoissa *tekkiin*, *lukkii* ja *lukkiit*. Muhoksella *tekkiin*-tyyppinen imperfektimuoto esiintyy kerran geminoituneen *k*:n yhteydessä muodossa *tekkiin*, kerran *lähteä*-verbin poikkeuksellisessa vahvassa asteessa muodossa *lähtiit* ja kerran geminoituneen *t*:n yhteydessä muodossa *vettiin*. Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että *tekkiin*-tyyppiset imperfektimuodot esiintyvät Muhoksella todennäköisemmin sen erilaisissa äänneympäristössä.

Sirkku Löppösen pro gradu -tutkielman (2015: 45–46) tulokset oulunsalolaisnuorten *tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen käytöstä eroavat suuresti saamistani tuloksista, vaikkakin jaottelumme eroavat hieman toisistaan. Koska käyttämäni kyselylomake on sama kuin Löppösen käyttämä, ja Löppösen tutkimuksessa informantit keskustelivat myös 30 minuutin ajan parikeskustelussa, tuloksemme ovat hyvin vertailukelpoisia. Löppösen tutkimuksessa 16 informantin puheessa *tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen

mahdollistavia verbejä esiintyy yhteensä 146, mikä vastaa suunnilleen samaa määrää kuin keräämässäni Muhoksen aineistossa. Näistä 146 tapauksesta Löppösen aineistossa 51 on *tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja. Tämän perusteella voidaan väittää, että *tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen käyttö on oulunsalolaisnuorten keskuudessa suositumpaa kuin aineistoni paikkakuntien nuorilla. Löppösen tulosten perusteella niiden oulunsalolaisnuorten puheessa, jotka suosivat *tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja, esiintyy *tekkiin*-tyyppisiä muotoja enemmän kuin niitä, joissa *tekkiin*-tyyppinen muoto jää toteutumatta. Minun aineistoni perusteella taas ei voi sanoa, että kenenkään informantin puheessa *tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen käyttö olisi yleistä.

3.2.2. *Sannoin*-tyyppiset imperfektimuodot

Tarkastelen tässä luvussa *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen esiintymistä eri paikkakunnilla. Taulukoissa 7–9 esittelen paikkakunnittain, kuinka paljon kukin informantti on tuottanut toteutuneita ja toteutumattomia *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja.

Taulukko 7. *Sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen jakauma Vaalan aineistossa.

	Toteutumaton <i>sannoin</i> -tyyppinen muoto	Toteutunut <i>sannoin</i> -tyyppinen muoto
Anja	0	2
Päivi	0	1
Jorma	0	1
Jesse	0	0
Ossi	0	0
Nestori	0	0
Birgitta	0	0
Kaarina	0	0
Yhteensä	0	4

Vaalan aineistossa *sannoin*-tyyppinen imperfektimuoto esiintyy ainoastaan kolmella informantilla: kahdesti Anjan, kerran Päivin ja kerran Jorman puheessa. *Sannoin*-tyyppisiä

imperpektimuotoja esiintyy Vaalan aineistossa ainoastaan toteutuneessa muodossa. Anjalla *sannoin*-tyyppinen imperpektimuoto esiintyy kahdesti ja Päivillä kerran *kattoin*-muodossa (esimerkit 52 ja 53) ja Jormalla kerran *laittoikko*-muodossa (esimerkki 54).

Esimerkit 52–54 (Vaala)

Anja: eka kum mä **kattoin** niim mää olin silleen että näh (52)

Päivi: heti kuk **kattoin** tuonne (53)

Jorma: **laittoikko'** 'ees majoneesia (54)

Taulukko 8. *Sannoin*-tyyppisten imperpektimuotojen jakauma Utajärven aineistossa.

	Toteutumaton <i>sannoin</i> -tyyppinen muoto	Toteutunut <i>sannoin</i> -tyyppinen muoto
Liina	1	8
Ari	0	3
Janni	0	3
Anni	0	1
Juha	1	0
Sari	0	0
Yhteensä	2	15

Utajärven aineistossa *sannoin*-tyyppisiä imperpektimuotoja esiintyy kahdesti toteutumattomana ja 15 kertaa toteutuneena. Eniten toteutuneita *sannoin*-tyyppisiä imperpektimuotoja esiintyy Liinalla, joka käyttää eniten myös *tekkiin*-tyyppisiä imperpektimuotoja. Arilla ja Jannilla toteutuneita *sannoin*-tyyppisiä imperpektimuotoja esiintyy molemmilla kolmesti ja Annilla kerran. Toteutumaton *sannoin*-tyyppinen imperpektimuoto esiintyy kerran Liinalla ja kerran Juhalla, joka ei käytä lainkaan toteutunutta *sannoin*-tyyppistä imperpektimuotoa. Ainoa utajärveläinen informantti, joka ei käytä toteutumattonta tai toteutunutta *sannoin*-tyyppistä imperpektimuotoa, on Sari.

Taajimmin esiintyviä *sannoin*-tyyppisen imperpektimuodon mahdollistavia verbejä Utajärven aineistossa ovat *sanoa* ($f = 5$), *nukkua* ($f = 4$) ja *laittaa* ($f = 3$). Näistä toteutumattomana esiintyy vain *sanoa*-verbi yhdesti Liinalla vuorossa, jossa hän käyttää *sä-*

varianttia (esimerkki 55). *Sä*-variantti vaikuttaa olevan yhteydessä toteutumattomaan *sannoin*-tyyppiseen imperfektimuotoon, koska kaikkien toteutuneiden *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen yhteydessä esiintyy yksikön 1. persoonassa *mää*-varianttia ja yksikön 2. persoonassa *nää*- tai *sää*-variantti (esimerkki 56). *Nukkua*-verbi esiintyy Utajärven aineistossa ainoastaan Annin ja Liinan keskustelussa (esimerkki 57). *Laittaa*-verbin kolmesta esiintymästä kaksi esiintyy Arilla yhdessä vuorossa (esimerkki 58). Tapaus on erittäin mielenkiintoinen, koska siinä esiintyy sekä itämurteiden erikoisgeminatio että diftongin reduktio. Diftongin reduktio on etenkin savolaismurteille tyypillinen ilmiö, jossa suppenevien diftongien jälkikomponentit *i*, *u* ja *y* voivat esiintyä väljentyneinä, tässä tapauksessa $i \rightarrow e$ (Räisänen 1972: 96–100).

Esimerkit 55–58 (Utajärvi)

Liina: mut siis anteeks, mut sähän **sanoit** joskus että sä vihaat sanaa mimmi (55)

Ari: ei se, niihäm mä **sannoij** juu (56)

Anni: siis miten nä **nukkuit** siellä hyvin (57)

Ari: oli hyvää, hyvää ruisleipää söin tänää' 'aamalla että, vitustil **laettoin** siihen kurkkua päälle ja sitte, nii **laettoin** siihen kans (58)

Taulukko 9. *Sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen jakauma Muhoksen aineistossa.

	Toteutumaton <i>sannoin</i> -tyyppinen muoto	Toteutunut <i>sannoin</i> -tyyppinen muoto
Noora	1	4
Aino	1	3
Netta	0	3
Hanna	6	2
Arja	0	2
Eetu	0	2
Totti	0	2
Ville	0	1
Elina	0	0
Olavi	0	0
Yhteensä	8	19

Muhoksen aineistossa esiintyy kahdeksan toteutumattomaa ja 19 toteutunutta *sannoin*-tyyppistä imperfektimuotoa, joten Muhoksen aineistossa esiintyy suhteessa eniten toteutumattomia *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja. On kuitenkin huomioitava, että näistä valtaosa esiintyy yksittäisen informantin, Hannan, puheessa. Toteutumattomia *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja esiintyy ainoastaan Nooralla, Ainolla ja Hannalla. Toteutuneita *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja Muhoksen aineiston informanttien puheessa esiintyy varsin tasaisesti. Elina ja Olavi ovat ainoat Muhoksen aineiston informantit, joiden puheessa ei esiinny lainkaan toteutuneita tai toteutumattomia *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja.

Taajimmin esiintyviä *sannoin*-tyyppisen imperfektimuodon mahdollistavia verbejä Muhoksen aineistossa ovat *katsoa* (F = 8), *sanoa* (F = 7) ja *laittaa* (F = 4). *Katsoa*-verbi esiintyy ainoastaan toteutuneena *sannoin*-tyyppisenä muotona (esimerkki 59), *sanoa*-verbi viidesti toteutuneena ja kahdesti toteutumattomana (esimerkit 60 ja 61) ja *laittaa*-verbi kerran toteutuneena ja kolmesti toteutumattomana (esimerkit 62 ja 63). Myös Muhoksen aineiston perusteella voi todeta, että *sä*-variantilla on yhteys toteutumattomaan *sannoin*-tyyppiseen imperfektimuotoon (esimerkki 61).

Esimerkit 59–63 (Muhos)

Netta: pelattiij jalkapalloo niim mää **kattoin** uh,
sillä oh hienot hiukset (59)

Noora: ja mää **sannoi'** 'että kum mun kaveri on tämä
(60)

Aino: ai **sanoit** eilev vai **sanoik** sä- (61)

Totti: ilmoitukses sitten tota, **laittoin** sinne viestiä
niis sitten työhaastattelluun (62)

Hanna: eilel **laitoiv** viestiä (63)

Sannoin-tyyppisten imperfektimuotojen osalta Vaala erottuu muista aineistoni paikkakunnista siinä, että Vaalan aineistossa näitä imperfektimuotoja esiintyy selkeästi vähiten. Muhoksen ja Utajärven aineistoissa *sannoin*-tyyppisiä imperfektimuotoja esiintyy toteutumattomana ja toteutuneena suhteellisesti tarkasteltuna suunnilleen saman verran. Aineistoni perusteella voi kuitenkin tehdä sen johtopäätöksen, että *sannoin*-tyyppiset imperfektimuodot ovat suosittumia Utajärven ja Vaalan aineistoissa kuin ne ovat Muhoksen aineistossa. Ainoa vertailukelpoinen verbi näissä tapauksissa on aineistossani *laittaa*, joka esiintyy *sannoin*-tyyppisesti toteutuneena kerran Vaalan, kolmesti Utajärven ja kerran Muhoksen aineistossa, mutta toteutumattomana ainoastaan Muhoksen aineistossa kolmesti.

Aineistoni perusteella vaikuttaa siltä, että *tekkiin*-tyyppisillä imperfektimuodoilla ei ole vahvaa asemaa nuorten puhekielessä tutkimusalueellani, kun taas *sannoin*-tyyppisillä imperfektimuodoilla on. Etenkin *tekkiin*-tyyppistä imperfektimuotoa pidetään hyvin leimallisena oululaisena murrepiirteenä, joten on huomionarvoista, että tämä piirre ei ole saanut jalansijaa Oulun murteen vaikutusalueella idässä. Erityisenä havaintona *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen osalta pidän sitä, että itäisellä erikoisgeminaatallisella *laittoin*-muodolla vaikuttaa aineistoni perusteella olevan sangen vahva asema Vaalassa ja Utajärvellä, kun taas sen edustus jää pienemmäksi Muhoksella.

3.2.3. Sukupuolten väliset erot

Tarkastelen tässä luvussa sukupuolten välisiä eroja *tekkiin-* ja *sannoin-*tyyppisten imperfektimuotojen käytössä. Tarkasteluani ohjaavat luvuissa 3.2.1. ja 3.2.2. esittelemäni tulokset.

*Tekkiin-*tyyppisten imperfektimuotojen osalta vaikuttaa aineistoni perusteella, että tutkimusalueellani tytöt suosivat näitä muotoja hieman enemmän kuin pojat. Vaalan aineistossa näitä muotoja esiintyy kerran Anjalla ja kerran Birgitalla, Utajärven aineistossa kerran Liinalla ja Muhoksen aineistossa kahdesti Ainolla ja kerran Olavilla. *Sannoin-*tyyppisissä imperfektimuodoissa ei ole havaittavissa suuria eroja sukupuolten välillä. Utajärveläinen Juha on aineistossani ainoa poika, jolla esiintyy toteutumaton *sannoin-*tyyppinen imperfektimuoto. *Sä-*variantilla on aineistoni perusteella selvä yhteys toteutumattomiin *sannoin-*tyyppisiin imperfektimuotoihin. Koska tytöillä *sä-*variantin tapauksia on enemmän kuin pojilla, on odotuksenmukaista, että toteutumattomia *sannoin-*tyyppisiä imperfektimuotoja esiintyy tytöillä hieman enemmän.

*Tekkiin-*tyyppisen imperfektimuodon mahdollistavia verbejä esiintyy Vaalan ja Utajärven aineistojen pojilla ja tytöillä lähes yhtä paljon, mutta Muhoksen aineistossa näitä verbejä tytöt käyttävät hieman enemmän kuin pojat. *Sannoin-*tyyppisen imperfektimuodon mahdollistavia verbejä esiintyy Vaalan aineistossa vain neljä, joten sen osalta ei voi tehdä päätelmiä sukupuolten välisistä eroista. Utajärven ja Muhoksen aineistoissa tytöt käyttävät hieman poikia enemmän *sannoin-*tyyppisen imperfektimuodon mahdollistavia verbejä. Aineistossani tytöt keskustelevat keskimäärin hieman poikia enemmän menneistä tapahtumista, minkä vuoksi imperfektimuotoja esiintyy tytöillä keskusteluissa enemmän.

3.3. Inessiivin päätevariantit

Tutkin tässä luvussa aineistossani esiintyviä inessiivin päätevariantteja. Tarkoitukseni on selvittää erityisesti, kuinka oululainen yksinäis-*s:*llinen inessiivi on edustettuna tutkimusalueellani. Suomen murteissa esiintyviä inessiivin päätevariantteja ovat yleiskielinen *-ssa-*loppuinen inessiivi, esimerkiksi *kaupassa*, loppuheittoinen muoto, esimerkiksi

kaupas, *-hna*-päätteinen muoto, esimerkiksi *kaupahna* ja yksinäis-s:llinen inessiivimuoto, esimerkiksi *kaupasa* (Kettunen 1940: kartta 104). Yksinäis-s:llisen inessiivin on vanhastaan katsottu olevan länsimurteiden läntisten osien ominaispiirre, mutta nykyään tätä murrepiirrettä pidetään leimallisena ja jopa stigmatisoituneena oululaisena piirteenä (Alapuranen 1997: 189–190).

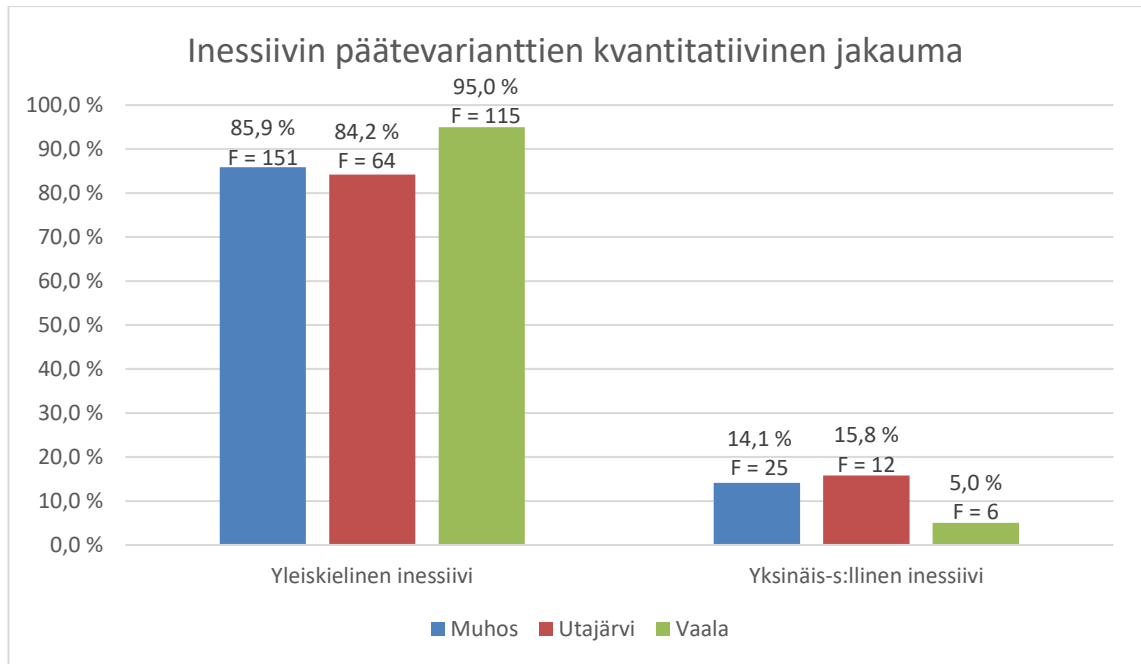
Kaikkiaan inessiivin eri päättevarianttien toteutumia esiintyy aineistossani 374: Vaalan aineistossa 121, Utajärven aineistossa 76 ja Muhoksen aineistossa 177. Yleiskielisiä muotoja näistä on 331 (88,5 %) ja yksinäis-s:llisiä 43 (11,5 %). Yksinäis-s:llisiä inessiivimuotoja Vaalan aineistossa kuusi, Utajärven aineistossa 12 ja Muhoksen aineistossa 25.

Inessiivin loppuheittollinen muoto esiintyy aineistossani ainoastaan kerran muhoslaisen Villen puheessa yleiskielisen inessiivin edellä (esimerkki 64). Kuviossa 8 ja taulukossa 12 en ota tätä yksittäistä inessiivimuotoa huomioon. Inessiivin loppuheittollista muotoa ei aineistoni perusteella voi sanoa juurikaan käytettävän nuorten puhekielessä tutkimusalueellani.

Esimerkki 64 (Muhos)

Ville: hullua ajatella et se o' 'olluj joskus, vuosi pari sitte, ollu' 'ehkä **kolmes eurossa** (64)

Esittelen seuraavaksi kuviossa 8 yleiskielisten ja yksinäis-s:llisten inessiivimuotojen suhteellisen edustuksen tutkimusalueeni paikkakunnilla. Variantin edustus on kuviossa kuvattu prosentuaalisesti. Tämän lisäksi kuviossa on esitelty toteutumien frekvenssit (f) molempien varianttien osalta kullakin paikkakunnalla.

Kuvio 8. Inessiivin päätevarianttien kvantitatiivinen jakauma.

Kuvion 8 perusteella yksinäis-s:llisellä inessiivillä on pienin edustus Vaalan aineistossa. Muhoksen ja Utajärven aineistoissa yksinäis-s:llisen inessiivin suhteellinen edustus on kuvion 8 perusteella suunnilleen yhtä suuri. Kuvio 8 ei kuitenkaan kerro koko totuutta, koska aineistoni perusteella yksinäis-s:llinen inessiivi on hyvin vahvasti poikien suosima murrepiirre Muhoksella ja Utajärvellä (ks. 3.3.2.). Muhoksen aineistoon kuuluu puhetta viideltä tytöltä ja neljältä pojalta ja Utajärven aineistoon puhetta neljältä tytöltä ja kahdelta pojalta, eli poikien suhteellinen edustus on Muhoksella suurempi. Tämän lisäksi Utajärven aineistossa yksittäisen informantin vaikutus aineiston suhteelliseen osuuteen on suurin, koska informantteja on Utajärven aineistossa vähiten.

Seuraavaksi tarkastelen alaluvussa 3.3.1. inessiivin päätevariantteja aineistoni jokaisella paikkakunnalla erikseen. Tämän jälkeen tarkastelen, millaista variaatiota inessiivin päätevarianteissa esiintyy sukupuolittain alaluvussa 3.3.2.

3.3.1. Inessiivin päätevariantit paikkakunnittain

Tarkasteluani tässä luvussa ohjaa inessiivin yksinäis-s:llisen päätevariantin edustuminen aineistoni paikkakunnilla. Tutkin lisäksi, vaikuttaako lausekkeen laajennus

inessiivisijaisen nominilausekkeen edussanan tai laajennuksen inessiivin päätevariantin valintaan. Lausekkeen muodostavat edussana, esimerkiksi *talo*, ja mahdolliset laajennukset, esimerkiksi *punainen*. Lausekkeen edussanan laajennukset voivat olla määritteitä tai täydennyksiä. Määrite on edussanan valinnainen laajennus ja täydennys edussanan luontaisen valenssin tai kieliopillisen konstruktion edellyttämä laajennus. (VISK 2008 § 439.)

Esittelen taulukoissa 10–12, miten inessiivin päätteet edustuvat kunkin informantin puheessa. Informantit ovat taulukoissa siinä järjestyksessä, jotka käyttävät eniten inessiivin yksinäis-s:llistä päätevarianttia, ja siitä eteenpäin, jotka käyttävät eniten inessiivin yleiskielistä päätevarianttia. Taulukoihin on merkitty myös sulkuihin inessiivin päätevarianttien suhteelliset osuudet.

Taulukko 10. Inessiivin päätevariantit Vaalan aineistossa.

	Yleiskielinen päätevariantti	Yksinäis-s:llinen päätevariantti
Birgitta	15 (78,9 %)	4 (21,1 %)
Kaarina	5 (71,4 %)	2 (28,6 %)
Jesse	28 (100 %)	0 (0 %)
Jorma	18 (100 %)	0 (0 %)
Päivi	14 (100 %)	0 (0 %)
Ossi	14 (100 %)	0 (0 %)
Nestori	14 (100 %)	0 (0 %)
Anja	7 (100 %)	0 (0 %)
Yhteensä	115	6

Taulukosta 10 havaitaan, että Vaalan aineistossa inessiiviin yksinäis-s:llistä päätevarianttia käyttävät ainoastaan Birgitta ja Kaarina. Kaarinan kaksi yksinäis-s:llistä toteutumaa esiintyvät peräkkäin samassa vuorossa määritteenä ja edussanana (esimerkki 65). Birgitalla ei esiinny yksinäis-s:llistä inessiiviä nominilausekkeessa, jossa laajennus ja edussana ovat inessiivisijassa. Birgitalla yksinäis-s:llinen inessiivin päätevariantti esiintyy kolmesti kolmitavuisessa muodossa (esimerkki 66) ja kerran MA-infinitiivissä (esimerkki 67). Esimerkissä 66 yksinäis-s:llinen inessiivi esiintyy geminoituneen *h:n* yhteydessä.

Esimerkit 65–67 (Vaala)

Kaarina: nii että menkää pois siitä, en kyllä assuis missääv Vaalankaan **kokosesa pitäjäsä** koko ikkääni mutta (65)

Birgitta: vois kysyä Riinalta sitte ylioppilaam **puhheesa** että muistaako (66)

Birgitta: mitähäm mää olin **sanomasa** (67)

Taulukko 11. Inessiivin päätevariantit Utajärven aineistossa.

	Yleiskielinen päätevariantti	Yksinäis-s:llinen päätevariantti
Ari	16 (76,2 %)	5 (23,8 %)
Juha	9 (64,3 %)	5 (35,7 %)
Janni	11 (84,6 %)	2 (15,4 %)
Sari	15 (100 %)	0 (0 %)
Anna	8 (100 %)	0 (0 %)
Liina	5 (100 %)	0 (0 %)
Yhteensä	64	12

Taulukosta 11 havaitaan, että Utajärven aineistossa yksinäis-s:llistä inessiiviä esiintyy eniten Arilla ja Juhalla, mutta Juhalla suhteellisesti enemmän kuin Arilla. Jannin molemmat yksinäis-s:lliset inessiivitapaukset (esimerkki 68) ovat kiteytyneitä parenteettisia lisäyksiä (VISK 2008 § 1071), joissa toistuu *ei kait tässä* -rakenne vuoron lopussa. Arin ja Juhan keskustelun alussa esiintyvät Juhan yksinäis-s:lliset inessiivitapaukset (esimerkki 69) osoittavat, että piirteen esiintyminen ei suoraan vaikuta Arin puheeseen. Juhan yksinäis-s:llisestä inessiivistä huolimatta Ari käyttää yleiskielistä varianttia. Keskustelun edetessä myös Arilla yksinäis-s:llisen inessiivin käyttö lisääntyy. Arin vuorossa (esimerkki 70) mielenkiintoista on, että yksinäis-s:llinen inessiivi vaikuttaa olevan yhteydessä erikoisgemiinaan, koska tätä ennen inessiivi esiintyy vuorossa yleiskielisessä muodossa. Nominilausekkeissa, joissa laajennus ja edussana ovat inessiivisijassa, yksinäis-s:llinen inessiivin päätte ei esiinny Utajärven aineistossa kertaakaan.

Esimerkit 68–70 (Utajärvi)

Janni: no niip paskaj jauhantaa vaan, kokonaiset puoli tuntia no ei kait **täsä** (68)

Juha: se on kyllä mum mielestä, perseestä ku, nykyääl **lukiosa** vaan nuita kaikkia, ihimev vähemmistöjä, tuputettaaj ja tällai

Ari: niij joka **aineessa** vähä

Juha: niij joka **aineesa'** 'oj jotakiv vähemmistöjä, ja sittek kasvisruokaa syötetään meillek koko' 'aja, täällä ei proteiinia saam mistää (69)

Ari: itse' '**asiassa'** 'aika **monessakip paikassa** ollaan oltut **töissä** että mehä ollaan oltu, tota, ensimmäisenä kesätyövuonna niim mehä' 'olttiij Juhan **kansa** molemmat tuola (70)

Taulukko 12. Inessiivin päätevariantit Muhoksen aineistossa.

	Yleiskielinen päätevariantti	Yksinäis-s:llinen päätevariantti
Olavi	20 (64,5 %)	11 (35,5 %)
Eetu	23 (79,3 %)	6 (20,7 %)
Ville	10 (66,6 %)	5 (33,3 %)
Totti	12 (75,0 %)	3 (25,0 %)
Elina	20 (100 %)	0 (0 %)
Hanna	20 (100 %)	0 (0 %)
Noora	18 (100 %)	0 (0 %)
Adalmiina	14 (100 %)	0 (0 %)
Nina	8 (100 %)	0 (0 %)
Arja	6 (100 %)	0 (0 %)
Yhteensä	151	25

Taulukosta 12 havaitaan, että Muhoksen aineistossa inessiivin yksinäis-s:llinen päätevariantti esiintyy kaikilla pojilla, muttei yhdelläkään tytöllä. Selvästi eniten koko aineistossa yksinäis-s:llisen inessiivin toteutumia on Olavilla. Yksinäis-s:llisten inessiivimuotojen suhteellinen osuus Muhoksen aineistossa on Olavilla ja Villellä suurin ja Eetulla ja Totilla hieman pienempi.

Muhoksen aineistossa yksinäis-s:llinen inessiivi esiintyy muiden paikkakuntien aineistoihin verrattuna useammanlaisissa ympäristöissä. Olavilla interrogatiivipronominin *mikä* inessiivimuoto (VISK 2008 § 102) esiintyy kysymyslauseissa yksinomaan yksinäis-s:llisenä (esimerkki 71). Villellä taas kvanttoripronominin *jokin* inessiivimuoto (VISK 2008 § 103) esiintyy kerran yksinäis-s:llisenä (esimerkki 72). Inessiivin yksinäis-s:llinen päätevariantti on Muhoksen aineistossa näiden lisäksi Olavilla kerran vieraskielisen urheiluseuran nimessä (esimerkki 73) ja Totilla kahdessa vieraskielisen yrityksen nimessä samassa vuorossa (esimerkki 74).

Esimerkit 71–74 (Muhos)

Olavi: **misä misä** teillä om peli (71)

Ville: täällä om mutta **josaki** (72)

Olavi: joo, tuolla **Buffalasa** tuo Tage Thompson o'
'aika, aika kova (73)

Totti: no se tota, oliko se tota haku auki, oliko **In-**
stagramisa Facebookisa joka laitto (74)

Muhoksen aineistossa yksinäis-s:llinen inessiivi esiintyy määritteen sisältävässä nominilausekkeessa kaikilla pojilla: kahdesti Eetulla ja kerran Totilla, Villellä ja Olavilla. Olavilla, Totilla ja Eetulla yksinäis-s:llinen inessiivi esiintyy lausekkeen edussanassa (esimerkki 75–77) ja Villellä lausekkeen määritteessä (esimerkki 78).

Esimerkit 75–78 (Muhos)

Olavi: viikko ennej joulua niim meillä on **tossa Sotka-**
helemesä on tota, siellä on saunailta (75)

Totti: noo ehkä tuo sama homma **jossaki'** '**ouvossa kou-**
lusa' '**ouvolla** paikkakunnalla (76)

Eetu: koira söi, oli **omassa huoneesa** pöyvvällä pleik-
karim päällä (77)

Ville: nii, se ov varmaan **tuosa työssä** yks semmoneh
hyvä (78)

Aineistoni 24 informantista yhdeksän, eli noin kolmasosa, käyttää puheessaan inessiivin yksinäis-s:llistä päätevarianttia. Suhteellisesti vähiten yksinäis-s:llistä inessiiviä käytetään Vaalan aineistossa, jossa sitä käyttävät kaksi kahdeksasta informantista, ja eniten Utajärven aineistossa, jossa sitä käyttävät kolme kuudesta informanteista. Muhoksen aineiston informanteista neljä kymmenestä käyttää yksinäis-s:llistä inessiiviä.

Inessiivin yksinäis-s:llisellä päätevariantilla on aineistoni perusteella asema tutkimusalueellani, mutta kaikilla informanteilla yleiskielinen inessiivin päätevariantti on kuitenkin yksinäis-s:llistä suositumpi. Yksinäis-s:llisen inessiivin suhteellinen osuus kaikista inessiivitapauksista aineistossani on pienin utajärveläisellä Jannilla (15,4 %) ja suurin utajärveläisellä Juhalla (35,7 %). Toteutumien frekvenssi on pienin vaalalaisella Kaarinalla ja utajärveläisellä Jannilla ($f = 2$) ja suurin muhoslaisella Olavilla ($f = 11$). Muilla aineistoni informanteilla toteutumien frekvenssi vaihtelee kolmen ja kuuden välillä.

Löppösen tuloksia (2015: 61) verrattaessa saamiini tuloksiin voidaan todeta, että yksinäis-s:llisellä inessiivillä ei ole läheskään yhtä vahvaa asemaa Oulujokilaaksossa kuin Oulunsalossa nuorten puhekielessä. Oulunsalossa yksinäis-s:llisen inessiivin esiintymisprosentti on 41, kun se tutkimusalueellani on 11,5. Yksinäis-s:llisen inessiivin informantikohtainen esiintymisprosentti vaihtelee Löppösen aineistossa neljän ja 89:n välillä ja minun aineistossani 15,4:n ja 35,7:n välillä. Löppösen aineiston informanteista neljäsosalla ei esiinny lainkaan yksinäis-s:llistä inessiivimuotoa, kun taas aineistossani vain noin joka kolmas käyttää yksinäis-s:llistä inessiiviä. Tuloksiamme kuitenkin yhdistää se, että yksinäis-s:llinen inessiivi on vahvasti poikien suosima murrepiirre. (Löppönen 2015: 61.)

3.3.2. Sukupuolten väliset erot

Yksinäis-s:llinen inessiivi on aineistossani selvästi enemmän poikien suosima murrepiirre. Yhdeksästä yksinäis-s:llistä inessiiviä käyttävästä informantista kolme on tyttöjä, ja näistä kahdella on vähiten yksinäis-s:llisen inessiivin toteutumia aineistossa. Huomionarvoisena pidän sitä, että tytöillä yksinäis-s:llistä inessiiviä esiintyy hieman Vaalan aineistossa, hyvin vähän Utajärven aineistossa, muttei lainkaan Muhoksen aineistossa. Tämän perusteella piirre näyttäisi aineistoni perusteella olevan tytöillä sitä yleisempi, mitä idempänä Oulujokilaaksossa ollaan.

Muhoslaiset tytöt ovat aineistossani käyttäneet vähän muita tutkimiani oululaisia murrepiirteitä, joten on odotuksenmukaista, että yksinäis-s:llinen inessiivimuoto ei ole suosittu aineistoni muhoslaisten tyttöjen keskuudessa. Utajärven aineistossa taas yksikön 2. persoonan oululainen *nää*-variantti on suosittu sekä tytöillä että pojilla, miksi onkin huomionarvoista, että yksinäis-s:llinen inessiivi on Utajärven aineistossa suosittu pojilla, muttei tytöillä.

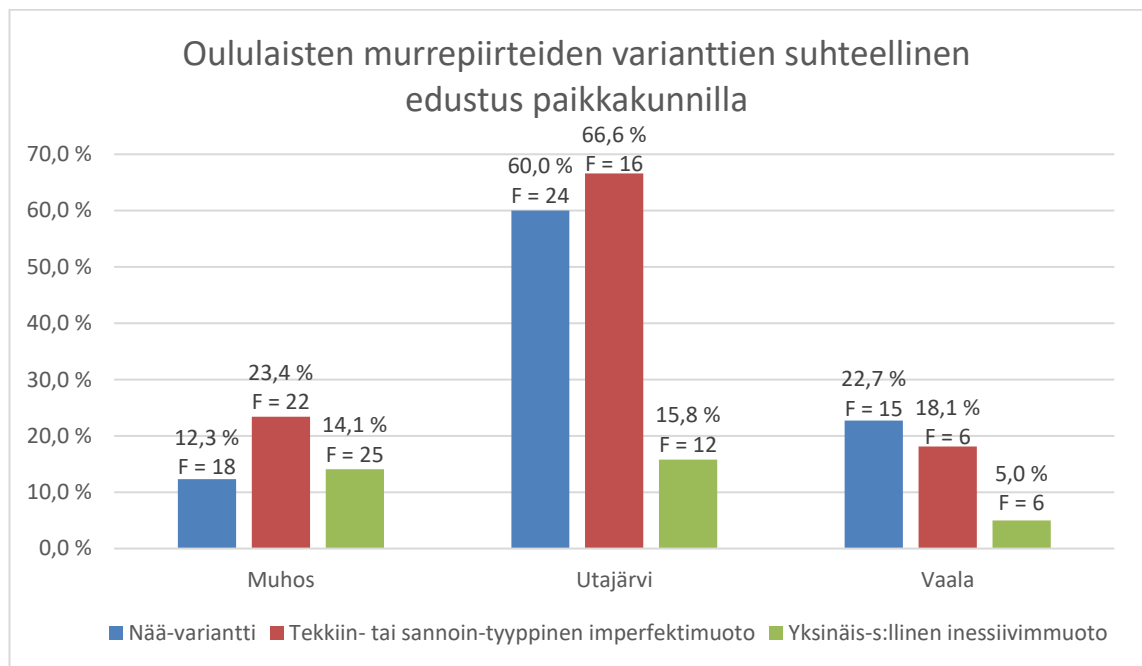
Yksinäis-s:llisen inessiivin osalta huomionarvoisinta on, että sitä käyttävät Muhoksen ja Utajärven aineistoissa kaikki pojat, muttei aineiston vaalalaisista pojista yksikään. Koska yksinäis-s:llinen inessiivi on poikien suosima piirre, väitän saamieni tulosten perusteella, että Utajärven ja Vaalan välillä kulkee jonkinlainen jakolinja yksinäis-s:llisen inessiivin suhteen. Aineistoni suppeuden vuoksi tämän toteamiseksi tarvitaan jatkotutkimusta.

4. Yhteenveto

Olen tutkinut luvuissa 3.1., 3.2. ja 3.3. yksikön 2. persoonan, *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen ja inessiivin päätevarianttien edustusta tutkimusalueellani nuorten puhekielessä. Analyysiäni on ohjannut oululaisten murrevarianttien edustuksen ja sukupuolten välisen erojen tutkiminen. Olen tutkinut, millainen oululaisten murrevarianttien edustus on koko tutkimusalueellani ja kuinka tutkimusalueeni paikkakunnat eroavat toisistaan murrevarianttien edustumisen osalta. Sukupuolten välisen kielen variaation osalta olen tuonut esille ne erot, joita tytöillä ja pojilla on tutkimieni murrepiirteiden

käytössä. Olen tarkastellut tyttöjen ja poikien eroja koko tutkimusalueella yleisesti sekä vertaillut, millaisia eroja tyttöjen ja poikien murteessa on paikkakuntien välillä.

Esittelen seuraavaksi kokoavasti kuviossa 9 oululaisten murrevarianttien suhteellisen edustuksen aineistossani paikkakunnittain. Kuviossa sininen palkki vastaa *nää*-variantin osuutta kaikista paikkakunnan yksikön 2. persoonan varianteista, punainen toteutuneiden *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen osuutta tapauksista, joissa nämä muodot ovat mahdollisia, ja vihreä yksinäis-s:llisten inessiivimuotojen osuutta kaikista inessiivimuodoista. Jokaisen variantin osalta on esitelty variantin suhteellinen edustus (%) sekä frekvenssi (f) paikkakunnalla.

Kuvio 9. Oululaisten murrepiirteiden varianttien suhteellinen edustus paikkakunnilla.

Kuvion 9 perusteella oululaisia murrepiirteitä käytetään aineistossani eniten Utajärvellä, missä kaikkien tutkimieni murrepiirteiden suhteellinen osuus on suurin tutkimusalueellani. Yksikön 2. persoonan *nää*-variantilla ja *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisillä imperfektimuodoilla on Utajärven aineistossa vahva asema. Vaalan aineistossa yksikön 2. persoonan *nää*-variantti on hieman suosittuampi kuin Muhoksen aineistossa, ja Muhoksen aineistossa *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppiset imperfektimuodot ovat hieman suosittuampia kuin Vaalan aineistossa. Yksinäis-s:llisen inessiivin suhteellinen osuus on Utajärven aineistossa

vain hieman suurempi kuin Muhoksen aineistossa. Vaalan aineistossa yksinäis-s:llisen inessiivin käyttö on vähäistä.

Yksikön 2. persoonan *nää*-variantin vahvaa asemaa Utajärven aineistossa selittää kaksi seikkaa: sitä käyttävät paljon sekä pojat että tytöt, ja sitä käytetään Vaalan ja Muhoksen aineistoihin verrattuna paljon sekä kysymys- että väitelauseissa. Vaalan ja etenkin Muhoksen aineistoissa *nää*-variantti on vahvasti poikien suosima variantti, kun taas Utajärven aineistossa *nää*-varianttia käyttävät lähes ainoastaan tytöt. Utajärven aineiston ainoalla poikaparilla, Arilla ja Juhalla, yksikön 2. persoonan tapauksia on ainoastaan viisi, joista kolme on *nää*-variantillista. Vaihtoehto- ja hakukysymyksissä *nää* on Utajärven aineistossa selvästi suosituin variantti. Vaalan aineistossa *nää* on suosituin variantti vaihtoehtokysymyksissä, mutta *sää*-variantti on suosituin hakukysymyksissä. Muhoksen aineistossa molemmissa kysymyslausetyypeissä *sää* on suosituin variantti. Väitelauseissa *sää*-variantti on Utajärven aineistossa hieman *nää*-varianttia suositumpi, mutta väitelauseissakin *nää*-variantin osuus on suuri verrattuna Vaalaan ja Muhoksen aineistoihin, joissa *nää*-varianttia käytetään väitelauseissa hyvin niukasti.

Toteutuneita *tekkiin*-tyyppisiä muotoja on aineistossani Muhoksella kolme, Utajärvellä yksi ja Vaalassa kaksi, eli erot paikkakuntien välillä ovat pieniä. Toteutumattomien *tekkiin*-tyyppisten muotojen frekvenssissä on kuitenkin isoja eroja: Muhoksen aineistossa näitä muotoja esiintyy 64, Vaalan aineistossa 27 ja Utajärven aineistossa 6. Tämän vuoksi Vaalan ja Muhoksen aineistoissa toteutuneiden *tekkiin*-tyyppisten imperfektimuotojen suhteellinen osuus on huomattavasti pienempi kuin Utajärven aineistossa. Toteutuneiden *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen osuus on jokaisella paikkakunnalla suurempi kuin toteutumattomien. Utajärven aineisto erottuu selkeästi muista paikkakunnista myös *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen osalta kuvion 9 perusteella. Selittävä tekijä *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen korkeaan suhteelliseen osuuteen Utajärven aineistossa on, että *tekkiin*-tyyppisten verbien mahdollistavia imperfektimuotoja esiintyy Utajärven aineistossa selkeästi vähemmän kuin Vaalan ja Muhoksen aineistoissa. Sukupuolten välillä ei aineistossani ole suuria eroja *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen käytössä. *Tekkiin*-tyyppisiä imperfektimuotoja esiintyy aineistossani kahdesti yhdellä tytöllä ja kerran kolmella tytöllä ja yhdellä pojalla. Yhtä informanttia lukuun ottamatta kaikki aineistoni informantit käyttävät lähes yksinomaan *sannoin*-

tyyppistä imperfektimuotoa. Poikkeuksena on muhoslainen Hanna, jolla esiintyy kuusi toteutumaton *sannoin*-tyyppistä muotoa.

Yksinäis-s:llisen inessiivimuodon osalta kuvion 9 perusteella erottuu Vaalan aineisto, jossa suhteellinen osuus on hieman pienempi kuin Muhoksen ja Utajärven aineistoissa. Vaalan aineisto on yksinäis-s:llisen inessiivimuodon osalta aineistossani erityinen, koska sitä esiintyy vain tyttöjen, Birgitan ja Kaarinan, puheessa. Muhoksen ja Utajärven aineistoissa yksinäis-s:llinen inessiivimuoto esiintyy kaikkien poikien puheessa. Muhoksen aineistossa yksinäis-s:llinen inessiivimuoto ei esiinny yhdelläkään tytöllä, ja Utajärven aineistossa se esiintyy vain yhdellä tytöllä kahdesti. Aineistoni perusteella pojat käyttävät yksinäis-s:llistä inessiiviä selvästi enemmän kuin tytöt. Tutkimistani murrepiirteistä aineistossani yksinäis-s:llinen inessiivi on piirre, jonka käytössä sukupuolten väliset erot ovat selvimmin havaittavissa.

Aineistossani pojat puhuvat paikkakunnasta riippumatta murteellisesti. Tyttöjen murteellisuudessa sen sijaan on aineistossani eroja. Vaalan aineistossa tytöt ja pojat käyttävät yhtä paljon yksikön 2. persoonan *nää*-varianttia. Utajärven aineistossa tytöt käyttävät runsaasti *nää*-varianttia, ja ainoa utajärveläinen poikapari käyttää vähän ylipäätään yksikön 2. persoonaa. Utajärven aineistossa tytöt siis käyttävät *nää*-varianttia vähintään yhtä paljon kuin pojat. Aineistossani muhoslaiset tytöt erottuvat ryhmänä, joka erityisesti välttelee *nää*-variantin käyttöä.

Muhoslaiset tytöt suosivat aineistossani muiden paikkakuntien tyttöihin verrattuna selvästi enemmän laajalevikkeisiä murrepiirteitä tutkimieni paikallisten murrepiirteiden sijaan. Erityisen selkeä ero muhoslaisten ja muiden aineistoni tyttöjen välillä on yksikön 2. persoonan *nää*-variantin käytössä. Mantilan (2004: 329) teorian valossa aineistoni muhoslaiset tytöt voivat haluta välttää identifioitumista maaseutuun ja maskuliinisuuteen käyttämällä laajalevikkeisiä murrevariantteja, kuten yksikön 2. persoonan *sä*-varianttia. Katson teorian olevan liian yksinkertaistava tutkimukseni kannalta, koska sen valossa utajärveläisten ja vaalalaisten tyttöjen identiteettiin kuuluisi väistämättä maaseutulaisuus ja maskuliinisuus. Tutkimukseni kannalta pidän Vaattovaaran (2009: 39–40) teoriaa alueidentiteeteistä ja identifioitumisesta paikallisseutuun aiheellisempänä. Muhoksen alueidentiteetissä verrattuna Utajärven ja Vaalan alueidentiteetteihin voi olla jotain sellaista,

jonka vuoksi muhoslaiset tytöt eivät halua identifioitua kotiseutuunsa yhtä vahvasti kuin vaalalaiset ja utajärveläiset tytöt.

Yksi selittävä tekijä sille, että aineistoni muhoslaiset tytöt välttävät identifioitumasta kotiseutuunsa, voi olla Muhoksen maantieteellinen läheisyys Ouluun. Verratessani saamiani tuloksia Löppösen tuloksiin (2015: 29–30) havaitsin, että aineistossani Muhoksella ja Löppösen aineistossa Oulunsalossa tytöt käyttävät selkeästi vähemmän yksikön 2. persoonan *nää*-varianttia kuin pojat. Oulunsalo ja Muhos ovat vertailukelpoisia paikkoja maantieteellisen läheisyyden osalta, kun taas Utajärvi ja Vaala ovat selkeästi kauempana Oulusta. Onkin mielenkiintoista, että tässä suhteessa maantieteellinen läheisyys murrealueen sydänalueeseen vaikuttaisi vähentävän tiettyjen oululaisten murrepiirteiden käyttöä. Mantilan (2004) teoria antaisi siinä mielessä tälle tukea, että mahdollisuus kaupunkilaisidentiteettiin samaistumiseen voisi olettaa aineistossani tytöillä kasvavan, mitä lähempänä kaupunkia ollaan, ja tällöin paikallismurrepiirteiden käyttö myös vähenee. Vaattovaaran (2009) teorian valossa taas voisi sanoa, että utajärveläiset ja vaalalaiset tytöt murteellisuudellaan korostavat paikallisuuttaan, eivät niinkään maaseutulaisuutta tai maskuliinisuutta.

4. PÄÄTÄNTÖ

Olen tutkielmassani tarkastellut oululaisten murrevarianttien esiintymistä ja variaatiota Oulujokilaakson lukiolaisten puhekielessä. Tutkimusaineiston olen kerännyt kahdessa osassa. Keräsin aineiston Vaalan lukiolla syksyllä 2020 ja Muhoksen ja Utajärven lukiolla syksyllä 2023. Tutkimukseeni osallistui yhteensä 24 informanttia tutkimusalueeni kolmelta paikkakunnalta. Aineistoni koostuu 12 puolen tunnin mittaisesta parikeskustelusta. Tutkimukseni edustaa teoreettiselta taustaltaan perinteistä dialektologiaa ja sosiolingvistiikkaa. Tutkimukseni metodinen tausta nojaa labovilaiseen variaationtutkimukseen.

Tutkimiani murrevariantteja ovat Oulun murteelle tyypilliset yksikön 2. persoonan *nää*-variantti, *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppiset imperfektimuodot ja yksinäis-s:llinen inessiivimuoto. Olen tutkinut kvantitatiivisin menetelmin näiden murrevarianttien edustusta jokaisella tutkimusalueeni paikkakunnalla. Tarkoitukseni on ollut selvittää, millaista variaatiota kunkin piirteen edustuksessa on paikkakunnittain. Lisäksi olen tutkinut, kuinka aineistossani pojat ja tytöt eroavat toisistaan näiden murrevarianttien käytössä. Sukupuolten välistä variaatiota olen tarkastellut myös laadullisin menetelmin.

Tutkimukseni on jatkoa kandidaatintyölleni (Niskanen 2021), jossa tutkin yksikön 2. persoonan eri variantteja vaalalaisnuorten puhekielessä. Tämän tutkimuksen pohjalta tiesin, että yksikön 2. persoonan *nää*-variantilla on asema vaalalaisnuorten puhekielessä. Ensimmäinen hypoteesini oli, että tutkimiani murrevariantteja esiintyy eniten lähimpänä Oulua Muhoksen aineistossa ja vähiten kauimpana Oulusta Vaalan aineistossa. Toinen hypoteesini oli, että aineistossani pojat suosivat tyttöjä enemmän oululaisia murrevariantteja.

Ensimmäisen hypoteesini vastaisesti oululaisilla murrevarianteilla on aineistossani vahvin asema Utajärven aineistossa. Etenkin yksikön 2. persoonan *nää*-variantin ja *tekkiin*- ja *sannoin*-tyyppisten imperfektimuotojen osuus on Vaalan ja Muhoksen aineistoihin verrattuna suuri Utajärven aineistossa. Yksinäis-s:llistä inessiiviä esiintyy Muhoksen ja Utajärven aineistoissa suunnilleen saman verran ja Vaalan aineistossa selkeästi vähiten. Ensimmäisen hypoteesini vastaista on myös, että Vaalan ja Muhoksen aineistojen välillä ei ole suurta eroa oululaisten varianttien esiintymisessä. Yksikön 2. persoonan *nää*-varianttia esiintyy enemmän Vaalan aineistossa kuin Muhoksen aineistossa, ja taas yksinäis-

s:llistä inessiiviä esiintyy Muhoksen aineistossa enemmän kuin Vaalan aineistossa. *Tekkiin-* ja *sannoin-*tyyppisiä imperfektimuotoja esiintyy vain hieman enemmän Muhoksen aineistossa kuin Vaalan aineistossa.

Toinen hypoteesini koskien sukupuolten välisiä eroja pitää aineistossani osin paikkaansa. Muhoksen aineistossa pojat suosivat selkeästi tyttöjä enemmän oululaisia murrevariantteja. Ero poikien ja tyttöjen välillä Muhoksen aineistossa on erityisen suuri *nää-*variantin kohdalla. Utajärven ja Vaalan aineistoissa sukupuolten välillä ei kuitenkaan suuria eroja ole oululaisten varianttien käytössä. Poikien välisessä murteellisuudessa ei aineistossani paikkakuntien välillä ole myöskään suurta eroa, mutta tyttöjen murteellisuudessa on eroja paikkakuntien välillä. Eniten tytöistä oululaisia murrevariantteja käyttävät utajärveläiset tytöt ja vähiten muhoslaiset tytöt. Tytöistä vaalalaiset suosivat utajärveläisten tavoin oululaisia murrevariantteja muhoslaisia enemmän aineistossani, mutta eivät yhtä systemaattisesti kuin utajärveläiset. Pohdin analyysiluvussa 3, voisiko tätä tyttöjen välistä eroa Muhoksen aineistossa ja Utajärven ja Vaalan aineistoissa selittää sillä, että muhoslaiset tytöt pyrkivät laajalevikkeisiä murrevariantteja käyttämällä häivyttämään paikallisidentiteettiään, kun taas utajärveläiset ja vaalalaiset tytöt eivät näe tälle tarvetta.

Aineistoani ja analyysiäni tarkasteltaessa on hyvä huomata, että idiolektikohtaiset erot tutkimieni murrevarianttien käytössä ovat suuria. Idiolektikohtaiset erot aineistossani korostuvat yksinäis-s:llisen inessiivin ja *tekkiin-*tyyppisten imperfektimuotojen kohdalla. Näiden varianttien käyttäjiä on aineistossani suhteellisen vähän, mikä voisi viitata siihen, että Oulujokilaakson murteessa yksinäis-s:lliset inessiivimuodot ja *tekkiin-*tyyppiset imperfektimuodot esiintyvät satunnaisesti. Jatkotutkimuksella voitaisiin tulevaisuudessa selvittää, saavatko nämä murrevariantit enemmän jalansijaa tutkimusalueellani, mikä taas voisi kertoa jotain näiden murrevarianttien ekspansiivisuudesta. Yksikön 2. persoonan *nää-*variantti ja *sannoin-*tyyppiset imperfektimuodot taas ovat aineistoni perusteella Oulujokilaaksossa paljolti esiintyviä murrevariantteja. Mielenkiintoista *nää-*variantin osalta Oulujokilaaksossa aineistoni perusteella on, että Muhoksella ja Utajärvellä se vaikuttaa levinneen väitelausesiin, kun taas Vaalassa *nää-*variantti esiintyy edelleen selkeästi enemmän alkuperäisessä ympäristössään *kO-*liitepartikkelisissa kysymyslauseissa (Mantila & Pääkkönen 2010: 40–43).

LÄHTEET

- ALAPURANEN, PÄIVI 1997: Joidenkin yksittäisten ja suppea-alaisten piirteiden vaihtelusta. – Seija Makkonen ja Harri Mantila (toim.), *Pohjoissuomalaisen puhekielen sosiolingvistinen variaatio* s. 187–190. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos
- BAYLEY, ROBERT 2013: Variationist Sociolinguistics. *The Oxford Handbook of sociolinguistics*. Robert Bayley, Richard Cameron, Ceil Lucas (toim.). Oxford university press.
- CHAMBERS, J.K. 1995: *Sociolinguistic theory. Linguistic variation and its social significance*. Blackwell, Oxford.
- 2002: Studying language variation: An informal epistemology. – J. K. Chambers, Peter Trudgill & Natalie Schilling-Estes (toim.), *The handbook of language variation and change*. Oxford: Blackwell.
- HAAPASALO, MINNA 1996: ”Mää tekkiin tuota oikeestaan seleväksi, et misä se kaappi niinku seisoo.” *Oulun puhekielen sukupuolivariaatiosta*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- HEIKKINEN, REIJO 2005: *Tuokiokuvia ja tietoa Kainuun kulmakunnilta*. Oulun yliopisto.
- LAPPALAINEN, HANNA 2001: Sociolinguistinen katsaus suomalaisnuorten nykypuhekielen ja sen tutkimukseen. – *Virittäjä* 105: s. 74–101.
- LEINO, ANTTI; HYVÖNEN, SAARA; SALMENKIVI, MARKO 2006: *Mitä murteita suomessa onkaan? Murreosanaston levikin kvantitatiivista analyysistä*. *Virittäjä* s. 26–45.
- LÖPPÖNEN, SIRKKU 2015: *Oulunsalolaisnuorten puhekieli*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- KANANEN, TERTTU 1994: *Kyllä mää piän ittiäni täytenä oululaisena. Oululaisnuorten puhekielestä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- KESÄNIEMI, MARJA-LIISA 1989: *Ikä- ja sukupuoliryhmittäinen variaatio Muhoksen Laitsaaren kylän asukkaiden puhekielessä*. Suomen kielen pro gradu-tutkielma. Oulun yliopisto.
- KETTUNEN, LAURI 1940: *Suomen murteet III A. Murrekartasto*. SKST 188. Helsinki: SKS(T)= Suomalaisen Kirjallisuuden seura(n Toimituksia).
- KIVIOJA, HELEENA 1979: *Äänne- ja muoto-opillisia havaintoja eri-ikäisten nivalalaisten puhekielestä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- KOHONEN, IINA; KUULA-LUUMI ARJA & SPOOF, SANNA-KAISA 2019: *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja*. Helsinki.

- KUNNAS, NIINA 2007: *Miten muuttuu runokyljen kieli. Reaaliaikatu tutkimus jälkitavujen A-loppuisten vokaalijonojen variaatiosta vienalaismurteissa*. Helsinki: SKS.
- MAANMITTAUSLAITOS. Karttapaikka. 7.5.2023.
- MANTILA, HARRI 2004: Murre ja identiteetti. – *Virittäjä* 108. s. 322–346.
- MANTILA, HARRI – PÄÄKKÖNEN, MATTI 2010: *Oulun seudun murteen vokaalisto. Historia, muutos ja variaatio*. Suomi 198. Helsinki: SKS.
- MANTILA, HARRI – SAVINIEMI, MAIJA – KUNNAS, NIINA 2019: *Oulu kieliyhteisönä*. Helsinki: SKS.
- MÄKI, MARITA 2014: Se on ihan kiinni siitä miten sää sen otat ja miten sää siitä ajattelet. *Reaaliaikatu tutkimus sä-passiivista tamperelaisnuorten puhekielessä*. Suomen kielen gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- NISKANEN, ANTTI 2021: *Yksikön 2. persoona vaalalaisnuorten puhekielessä*. Suomen kielen kandidaatintutkinto. Oulun yliopisto.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sociolinguistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Sajaavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylän yliopisto.
- PÄÄKKÖNEN, MATTI 1994: *Oulun seudun murrekirja*. Helsinki: SKS.
- PILTONEN, TONI 2020: *Svaavokaali ja inessiivin päätevariantit oululaisten yliopisto-opiskelijoiden puheessa*. Suomen kielen kandidaatintyö. Oulun yliopisto.
- RAPOLA, MARTTI 1969: *Johdatus suomen murteisiin*. Tietolipas 4. Helsinki: SKS.
- RÄISÄNEN, ALPO 2001: Oulujärven ympäristön murrekirja. Helsinki: SKS.
- RÄISÄNEN, ALPO 1972: *Kainuun murteiden äännehistoria I Vokaalisto*. Helsinki: SKS.
- SUOMALAINEN, KARITA 2018. *Sinä*, konteksti ja monitulkintaisuus: Yksikön 2. persoonan viittaussuhteista arkikeskustelussa. *Virittäjä* 3/2018 s. 320–355.
- TRUDGIL, PETER 2000 [1974]: *Sociolinguistics: An Introduction to language and society*. Fourth edition. Harmondsworth: Penguin Books.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena*. Helsinki: SKS.
- VAATTOVAARA, JOHANNA – LAPPALAINEN, HANNA 2005: Vielä murteen ja identiteetin suhteesta. *virittäjä* 1/2005 s. 98–110.
- VALTIOVARAINMINISTERIÖN TIEDOTE: Vaala siirtyy Kainuusta Pohjois-Pohjanmaahan vuoden 2016 alusta. vm.fi. tiedote 5.2.2015

VUONONVIRTA, LOTTA 2020: *Svaavokaalin, yksinäis-s:llisen inessiivin sekä yleisgemi-naation esiintyminen Oulun seudun lasten puhekielessä*. Suomen kielen kandidaatintyö. Oulu: Oulun yliopisto

VIITASALO, KAISA 2005: *Minä- ja sinä-pronominien variantit Nivalan nuorten puheessa ja mielikuvissa*. Suomen kielen pro gradu -työ. Oulun yliopisto.

LIITE

Liite

AIHEITA PARIKESKUSTELUN TUEKSI

Lukio-opiskelu

- 1) Miksi sinä valitsit lukion peruskoulun jälkeen?
- 2) Miten sinun mielestäsi lukio-opiskelu eroaa peruskoulussa opiskelemisestä?
- 3) Mitä sinä muistat ensimmäisestä koulupäivästäsi lukiossa, miltä tuntui silloin?
- 4) Mitkä asiat sinä nyt koet opiskelussasi hankalina?

Kurssivalinnat

- 1) Millä perusteella sinä olet valinnut lukion kurseja?
- 2) Vaikuttavatko tulevaisuuden suunnitelmat sinun valintoihisi?
- 3) Vaikuttavatko kavereiden valinnat sinun valintoihisi?
- 4) Onko kurssivalintojen tekeminen sinulle vaikeaa, miksi?

Koulun ja harrastusten yhteensovittaminen

- 1) Jääkö opiskelulta aikaa harrastuksille?
- 2) Mitä sinä harrastat?
- 3) Häiritsevätkö harrastukset koulunkäyntiäsi?
- 4) Onko ajanjaksoja, jolloin sinä et ehdi harrastamaan?

Opiskelu ja raha

- 1) Mihin sinä tarvitset rahaa?
- 2) Mistä sinä saat rahaa?
- 3) Mistä sinä hankit kurssikirjat, kuka kirjat maksaa?
- 4) Riittävätkö rahat elämiseen?

Kesätyöt

- 1) Oletko sinä ollut kesäisin töissä, millaisessa työssä?
- 2) Kuvaile työpäivääsi viime kesän kesätöissä.
- 3) Millainen on sinun tämän kesän kesätyö?
- 4) Onko kesätyö mieluisaa?
- 5) Mihin sinä käytät kesätöistä saamasi rahat?

Jatko-opinnot

- 1) Mitä sinä teet lukion jälkeen?
- 2) Millaisia jatko-opintosuunnitelmia suunnitelmia sinulla on?

Lukiovuodet – tärkeä ja mieleenpainuva osa elämää

- 1) Miten sinä olet kokenut lukiovuodet?
- 2) Ovatko kaverit osa sinun elämäsi lukiolaisena?
- 3) Mikä lukiovuodessa /-vuosissa on ollut parasta?